

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ**

Кафедра менеджменту та економічної безпеки

**ОФШОРИ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ТА
УХИЛЯННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу заочної форми навчання
СКОВРОНА Віталія Володимировича

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
ГОБЕЛА Володимир Володимирович

Рецензент
доктор економічних наук, професор
ШТАНГРЕТ Андрій Михайлович

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«__» _____ 2026 р., протокол № ____

завідувач кафедри менеджменту
та економічної безпеки

_____ КОПИТКО М. І.

**Львів
2026**

АНОТАЦІЯ

СКОВРОН В. В. Офшори як основний інструмент відмивання коштів та ухиляння від сплати податків. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2026.

У кваліфікаційній роботі офшоризацію як системний інструмент легалізації доходів та ухилення від сплати податків у сучасній фінансовій архітектурі. Проаналізовано ключові механізми використання офшорних юрисдикцій у транснаціональних фінансових схемах і обґрунтовано їх вплив на фінансово-економічну стабільність держави. Запропоновано напрями удосконалення політики деофшоризації як складової фінансової безпеки України з урахуванням воєнних викликів та міжнародних стандартів протидії відмиванню коштів.

Ключові слова: офшори, відмивання коштів, податкова мінімізація, фінансова безпека, деофшоризація, фінансові ризики.

ABSTRACT

SKOVRON V. V. Offshores as the main tool for money laundering and tax evasion. – Manuscript.

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market". – Lviv State University of Internal Affairs of the MIA of Ukraine, Lviv, 2026.

The qualification paper examines the theoretical and methodological foundations of the national anti-money laundering financial monitoring system's functioning. It analyzes the role of financial intelligence in identifying and analytically assessing financial risks associated with money laundering. The study guides enhancing the national anti-money laundering financial monitoring framework, considering contemporary military threats.

Keywords: offshore jurisdictions, money laundering, tax minimization, financial security, de-offshoring, financial risks.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОФШОРИВ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ	7
1.1. Еволюція офшорних юрисдикцій у світовій фінансовій системі	7
1.2. Типологія офшорних юрисдикцій та механізми їх функціонування	11
1.3. Офшоризація як фактор ризику фінансової безпеки держави	16
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ОФШОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ТА УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ	24
2.1. Роль офшорів у глобальних схемах легалізації доходів і податкової мінімізації.....	24
2.2. Офшоризація економіки України: масштаби, канали та ключові юрисдикції	28
2.3. Наслідки офшоризації для фіскальної та фінансової безпеки держави	32
Висновки до розділу 2.....	36
РОЗДІЛ 3. ДЕОФШОРИЗАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ ТА ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	40
3.1. Загрози офшоризації для фінансово-економічної стабільності України.....	40
3.2. Стратегічні напрями деофшоризації та підвищення податкової прозорості.....	45
3.3. Правові та міжнародні механізми протидії офшоризації: імплементація для України.....	49
Висновки до розділу 3.....	54
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах глобалізації фінансових ринків офшорні юрисдикції перетворилися з інструменту податкового планування на ключовий елемент транснаціональних схем відмивання коштів і ухилення від оподаткування. Для України актуальність цієї тематики посилюється поєднанням воєнних викликів, дефіциту бюджетних ресурсів і підвищеної залежності від зовнішньої фінансової підтримки. Масштабне використання офшорних схем у цих умовах трансформується з інструменту корпоративної оптимізації у фактор ризику національної фінансової безпеки, що безпосередньо впливає на спроможність держави фінансувати оборонні, соціальні та відновлювальні потреби. Це обумовлює необхідність комплексного дослідження офшорів саме як системного інструменту легалізації доходів і ухилення від сплати податків у контексті фінансової та податкової безпеки держави.

Теоретико-прикладні аспекти функціонування національної системи фінансового моніторингу знайшли відображення у працях: Агапова А. І., Баймуратов М. О., Васильців, Т. Г., Вергун В. А., Луценко І. С., Луцишин З., Мехтієв Е., Мартиненко В. О., Пешко А. В., Череп А. В., Шереметинська О. В. та інших.

Водночас, незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень у сфері протидії легалізації доходів та ухиленню від сплати податків, у вітчизняному науковому дискурсі недостатньо комплексно висвітлено питання ролі офшорних юрисдикцій як системоутворювального інструменту цих процесів у контексті фінансової безпеки держави.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження ролі офшорних юрисдикцій як інструменту відмивання коштів та ухилення від сплати податків і обґрунтування напрямів протидії цим процесам у системі фінансової безпеки держави.

Мета дослідження зумовила необхідність формування низки завдань:

- ✓ проаналізувати генезис і еволюцію офшорних юрисдикцій у світовій фінансовій системі;

- ✓ систематизувати типи офшорних юрисдикцій за інституційним статусом і податковими режимами та визначити їх функціональну роль у сучасних корпоративно-фінансових структурах;
- ✓ проаналізувати роль офшорних юрисдикцій у глобальних схемах відмивання коштів і ухилення від сплати податків;
- ✓ оцінити масштаби, канали та територіальну структуру офшоризації економіки України;
- ✓ виявити системні причини офшоризації економіки в Україні;
- ✓ проаналізувати наслідки використання офшорних схем для фіскальної та фінансово-економічної стабільності держави;
- ✓ оцінити ефективність національних і міжнародних механізмів протидії офшоризації;
- ✓ обґрунтувати стратегічні напрями деофшоризації економіки України, спрямовані на зменшення масштабів відмивання коштів і ухилення від сплати податків та на зміцнення фінансової й податкової безпеки держави.

Об'єктом дослідження є процеси офшоризації економіки.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти використання офшорних юрисдикцій у схемах відмивання коштів та ухилення від сплати податків і механізми протидії цим процесам у системі фінансової безпеки держави.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Зокрема, застосовано аналіз і синтез – для розкриття сутності офшоризації як фінансово-економічного явища; історико-логічний метод – для дослідження еволюції офшорних юрисдикцій; структурно-функціональний підхід – для типологізації офшорних механізмів та каналів легалізації доходів; порівняльний аналіз – для зіставлення міжнародних і національних моделей деофшоризації. У роботі також використано системний підхід для оцінювання офшоризації як фактору фінансової безпеки держави та узагальнення і абстрагування – для

формування висновків і обґрунтування стратегічних напрямів деофшоризації економіки України.

Наукова новизна здобутих результатів:

- удосконалено класифікацію офшорних юрисдикцій шляхом поєднання податкових, інституційних і репутаційних критеріїв, що дозволяє точніше ідентифікувати зони підвищеного ризику відмивання коштів та ухилення від оподаткування.

Основні результати дослідження були апробовані на міжнародній науково-практичній конференції «Modern movement of science» (м. Дніпро, 16-17 жовтня 2025 р.).

Основний зміст роботи. У першому розділі розкрито теоретико-методологічні засади функціонування офшорних юрисдикцій у системі міжнародних фінансів.

У другому розділі досліджено офшори як інструмент відмивання коштів та ухилення від сплати податків у глобальному й національному вимірах. Проаналізовано масштаби, канали та ключові юрисдикції офшоризації економіки України.

У третьому розділі обґрунтовано стратегічні напрями деофшоризації економіки України як складової фінансової та податкової безпеки.

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається із анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 найменувань на 6 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 64 сторінки, із них основний текст – 52 сторінки, який містить 3 рисунки та 16 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ОФШОРИВ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

1.1. Еволюція офшорних юрисдикцій у світовій фінансовій системі

Для ґрунтовного розуміння феномену офшорних юрисдикцій і змісту наукової категорії «офшор» доцільно звернутися як до її етимологічного походження, так і до усталених підходів у науковому дискурсі. У буквальному значенні англomовний термін *off shore* трактується як «поза берегом», що символічно відображає ідею винесення фінансово-господарської діяльності за межі базової національної юрисдикції [6; 7]. У сучасній економічній теорії офшорна діяльність інтерпретується як здійснення операцій суб'єктами, які формально пов'язані з певною державою, однак фактично реалізують бізнес-активність у середовищі з більш сприятливими податковими, валютними або регуляторними умовами з метою мінімізації фіскальних і правових обмежень [8].

У довідкових та енциклопедичних джерелах офшор здебільшого визначається як сукупність територій або спеціалізованих фінансових центрів, що забезпечують нерезидентам особливий режим господарювання, який передбачає зниження податкового навантаження, спрощений валютний контроль і підвищений рівень конфіденційності фінансових операцій [10]. У науковій практиці сформувався широкий термінологічний спектр для опису цього явища: «офшорна зона», «офшорна юрисдикція», «офшорний фінансовий центр», «податковий притулок», «податкова гавань», «податковий рай» тощо [13]. Попри наявність певних смислових відмінностей, у більшості досліджень ці поняття застосовуються як функціональні синоніми, що відображають єдину концепцію спеціального правового режиму для фінансово-корпоративної діяльності нерезидентів [29].

Гене́за офшо́рної моделі має глибокі історичні корені. Уже в античний період окремі території виконували роль торговельних анклавів із пільговими фіскальними умовами. Характерним прикладом є острів Делос, який у Давній Греції функціонував як центр безмитної торгівлі та приваблював купців, зацікавлених в уникненні високих податків Афі́н [20]. Подібні практики простежуються і в середньовіччі, коли вільні порти та спеціальні економічні зони сприяли розвитку міжрегіональної комерції завдяки диференціації податкового та митного режимів [23].

Упродовж XVIII–XIX століть ці підходи поступово набули більш інституціоналізованих форм. Міста Ліворно й Трієст, а згодом Гібралтар та Бангкок стали прикладами територій, де поєднання митних, валютних і податкових преференцій використовувалося як інструмент активізації іноземної підприємницької діяльності [27]. Саме на цьому етапі формується прототип сучасної офшорної юрисдикції як простору з особливим фінансово-правовим режимом, зорієнтованим на залучення капіталу та інтенсифікацію транскордонних економічних зв'язків [18; 19].

Нову фазу розвитку офшорних практик відкрив початок XX століття. У 1920–1930-х роках у провідних економіках світу істотно зросло податкове навантаження, насамперед на доходи, отримані від міжнародних інвестицій [21]. Це зумовило активізацію пошуку механізмів фіскальної оптимізації та поширення практики створення холдингових і номінальних компаній у юрисдикціях із ліберальним податковим законодавством. У цей період Нормандські острови, Багами та Панама перетворилися на ключові центри акумулювання фінансових ресурсів, забезпечуючи власникам активів високий рівень конфіденційності та можливість юридичного дистанціювання доходів від реальних бенефіціарів [35].

Друга світова війна тимчасово загальмувала розвиток офшорних моделей, однак уже в післявоєнний період вони отримали потужний імпульс для подальшої експансії. Відновлення світової економіки, розширення транснаціонального бізнесу та поступова лібералізація валютного

регулювання сприяли формуванню офшорних фінансових центрів як окремого сегмента глобальної фінансової інфраструктури. У цей час офшорні юрисдикції перестають виконувати виключно функцію податкової оптимізації й дедалі більше інтегруються у систему міжнародного руху капіталу, виконуючи роль інституційних посередників у транснаціональних фінансових потоках [40].

Для комплексного осмислення трансформації офшорних юрисдикцій доцільно узагальнити ключові етапи їх становлення в аналітичному форматі (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Аналітичне узагальнення етапів формування офшорних юрисдикцій у світовій фінансовій системі

Етап розвитку	Часові межі	Основні риси	Домінуюча функція
Торговельно-преференційний	Античність – середньовіччя	Безмитні порти, пільгові торговельні режими, локальний характер фінансових операцій	Стимулювання міжнародної торгівлі
Протоофшорний	XVIII – перша половина XIX ст.	Формування вільних портів і спеціальних економічних зон	Залучення іноземного капіталу
Фінансово-правовий	1920–1930-ті роки	Поява холдингових і фіктивних компаній, податковий арбітраж	Оптимізація оподаткування
Інституціоналізаційний	1950–1960-ті роки	Формування офшорних фінансових центрів як елементів глобальної фінансової системи	Акумуляція та перерозподіл капіталу

Джерело: сформовано на основі [15; 25].

Здійснене узагальнення дає підстави стверджувати, що офшорні юрисдикції пройшли тривалий і багатоаспектний шлях розвитку — від локалізованих торговельних привілеїв до повноцінних фінансово-правових інститутів глобального рівня. Якщо на початкових етапах їх функціонування було спрямоване переважно на стимулювання міжнародної торгівлі, то з часом вони трансформувалися у механізм регуляторного маневрування, який

дозволяє економічним агентам обирати найбільш вигідні податкові та правові режими.

Особливо динамічний етап розширення офшорного бізнесу припадає на 1970-ті роки, коли у відносно короткий проміжок часу у світі з'явилася значна кількість нових офшорних центрів у Європі, Північній і Південній Америці, Азії, Океанії та Африці [12]. Переважна частина таких юрисдикцій формувалася у країнах, що перебували на стадії розвитку та розглядали спеціальний фінансовий статус як інструмент акумулювання зовнішніх ресурсів і пожвавлення економічної активності. Саме в цей період офшори дедалі глибше інтегрувалися у світові фінансові потоки та почали відігравати помітну роль у структурі транснаціонального корпоративного бізнесу.

У 1980–1990-х роках процес офшоризації світової економіки набув масштабного характеру. За експертними оцінками, значна частка глобальних валютно-фінансових операцій проходила через юрисдикції зі спеціальними податковими режимами [9]. Території на кшталт Панами, Кіпру, Кайманових і Багамських островів, а також островів Гернсі та Джерсі перетворилися на осередки масової реєстрації офшорних структур. Паралельно процеси фінансової глобалізації, дерегуляції ринків і стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створили передумови для поширення офшорних практик, закріпивши їх як невід'ємний компонент сучасної світової фінансової архітектури [34].

Водночас наприкінці ХХ століття дедалі очевиднішими стали системні ризики, пов'язані з надмірною офшоризацією. Посилення масштабів ухилення від оподаткування, активне використання пільгових юрисдикцій у схемах легалізації доходів та фінансування протиправної діяльності спричинили формування глобальних ініціатив, спрямованих на обмеження зловживань у цій сфері. Відтоді розвиток офшорного бізнесу відбувається в умовах постійного балансу між прагненням до фінансової лібералізації та необхідністю посилення міжнародного податкового й фінансового нагляду [36].

Окремий аналітичний інтерес становить інтеграція офшорних практик у національній економіці перехідного типу. В Україні активне використання офшорних структур розпочалося вже на початку 1990-х років — одразу після здобуття державної незалежності. Лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків, нестабільність податкового регулювання та обмежена ефективність інституційного контролю створили сприятливе середовище для виведення капіталу до юрисдикцій із пільговим режимом оподаткування. У подальшому офшорні механізми закріпилися як сталий елемент фінансово-економічної практики, що зумовлює їх особливу значущість у контексті аналізу фінансової безпеки держави [43].

Отже, еволюція офшорних юрисдикцій у світовій фінансовій системі відображає складний і суперечливий процес трансформації механізмів міжнародного руху капіталу. Від початкових форм торговельних преференцій офшори поступово переросли в інструмент податкового та регуляторного арбітражу, який, з одного боку, виконує легітимні функції у сфері фінансового планування, а з іншого — породжує суттєві ризики для фіскальної стабільності та фінансової безпеки держав. Саме ця подвійна природа офшорів зумовлює необхідність їх подальшого поглибленого дослідження у контексті проблематики відмивання коштів і ухилення від оподаткування.

1.2. Типологія офшорних юрисдикцій та механізми їх функціонування

У сучасному глобальному фінансовому просторі офшорні юрисдикції сформувалися як окремий інституційний сегмент, у межах якого поєднуються податкові преференції, гнучкість корпоративного структурування та спеціальні режими фінансово-правового регулювання. Їх роль уже не обмежується виконанням суто фіскальних функцій, а дедалі відчутніше впливає на конфігурацію міжнародних фінансових потоків, механізми транснаціональної організації бізнесу та динаміку податкової конкуренції між державами [44].

У цьому вимірі офшорні юрисдикції не можуть сприйматися як однорідне явище. Вони істотно різняться за рівнем інституційної самостійності, особливостями правового режиму, глибиною інтеграції у світові фінансові ринки та ступенем регуляторної відкритості [45]. Саме така структурна неоднорідність зумовлює необхідність їх систематизації не лише за податковими характеристиками, а й за інституційним статусом, що дозволяє більш чітко окреслити функціональне місце різних груп офшорних центрів у глобальній фінансовій архітектурі.

Застосування комплексного підходу до класифікації офшорних юрисдикцій дає змогу відійти від спрощеного уявлення про них виключно як про «податкові притулки» та розглядати їх як складні фінансово-правові конструкції, інтегровані у світову економіку з різною інтенсивністю та з відмінними функціональними ролями [49]. Адже, інтерес до офшорів проявляють не тільки представники великого і середнього бізнесу, а й багато ТНК, політиків тощо, які формують вагомий інституційно-правовий важель для нівелювання політики деофшоризації. Це, своєю чергою, формує аналітичне підґрунтя для оцінювання впливу офшоризації не лише на обсяг фіскальних надходжень, а й на фінансову стійкість, напрями інвестиційних потоків і загальний рівень економічної безпеки держав [50].

З урахуванням політико-правової природи офшорних зон доцільно виокремлювати кілька базових типів юрисдикцій залежно від ступеня їх суверенності та адміністративної автономії [47]. Такий підхід дозволяє не лише систематизувати просторову структуру офшорного бізнесу, а й оцінити рівень інституційної стабільності середовища, у межах якого функціонують відповідні фінансові та корпоративні структури. Узагальнені результати цієї типологізації подано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Типологія офшорних юрисдикцій за інституційним статусом

Категорія	Характеристика	Типові приклади
Суверенні держави	Самостійно формують податкову політику	Панама, Багами
Асоційовані території	Політично пов'язані з більшими державами	Монако, Ліхтенштейн
Автономні регіони	Широка фінансова автономія	Каймани, Гернси
Суб'єкти федерацій	Використання регіональних повноважень	Делавер, Цуг

Джерело: сформовано автором на основі [28].

Наведена типологія свідчить, що офшорні зони не є однорідним явищем: вони функціонують у різних правових режимах, що визначає як ступінь їх привабливості для капіталу, так і рівень контролю з боку міжнародних інституцій [30]. Саме це створює передумови для формування багаторівневих схем податкового та фінансового арбітражу, у межах яких використовуються одразу кілька юрисдикцій із різним регуляторним навантаженням.

Окрім інституційного статусу, ключовим параметром структурного аналізу є податковий режим, оскільки саме він визначає економічну мотивацію використання офшорних територій. У цьому контексті офшорні юрисдикції доцільно групувати залежно від характеру фіскальних стимулів — від класичних податкових гаваней до спеціальних фінансових регіонів у складі розвинених економік. Узагальнену класифікацію за цим критерієм подано в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація офшорних зон за характером податкового режиму

Тип юрисдикції	Сутність режиму	Основний ефект
Податкові гавані	Мінімальні податкові ставки	Максимальна податкова економія
Змішані режими	Пільги для нерезидентів	Податковий арбітраж
Спеціальні регіони	Локальні стимули	Оптимізація в межах розвинених країн

Джерело: сформовано автором на основі [25; 32].

Порівняння інституційного та фіскального підходів свідчить, що феномен офшоризації не зводиться до елементарного пошуку юрисдикцій із мінімальним податковим навантаженням, а формується як наслідок поєднання податкових стимулів, правових умов і репутаційних характеристик відповідних територій. У сучасному середовищі дедалі більшої ваги набуває саме репутаційний компонент юрисдикції — її залученість до міжнародних режимів фінансової прозорості, відсутність у санкційних та «чорних» списках, а також готовність до обміну податковою й фінансовою інформацією з іноземними партнерами.

Зазначене зумовлює потребу врахування не лише податкових переваг, а й функціональної ролі офшорних компаній у сучасних корпоративних структурах. У практиці міжнародного бізнесу такі компанії дедалі частіше виконують не стільки роль пасивних акумуляторів прибутку, скільки стають елементами складних фінансово-організаційних схем, що поєднують управління активами, інвестиційні операції та внутрішньогрупове фінансування [26]. Узагальнені функціональні напрями використання офшорних структур подано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Основні функції офшорних компаній у міжнародному бізнесі

Функція	Економічний зміст	Потенційний ризик
Централізація прибутків	Акумулювання доходів груп	Ухилення від оподаткування
Управління активами	Контроль інвестицій	Приховування бенефіціарів
Фінансове посередництво	Кредитування, лізинг	Легалізація коштів
Холдингова діяльність	Володіння частками	Тінізація власності

Джерело: сформовано автором на основі [11; 14].

Подана функціональна інтерпретація дає підстави говорити про інституційну подвійність офшорних юрисдикцій. З одного боку, вони виступають каталізатором транснаціональної мобільності капіталу та інструментом розширення міжнародної підприємницької діяльності, з іншого — формують середовище підвищених ризиків, у межах якого створюються передумови для мінімізації податкових зобов'язань і легалізації фінансових ресурсів сумнівного походження [41].

Узагальнюючи результати структурного аналізу, можна стверджувати, що офшорні юрисдикції утворюють складну багаторівневу інституційну конфігурацію, у якій переплітаються різні правові режими, податкові моделі та функціональні призначення. Саме ця внутрішня неоднорідність забезпечує їх високу здатність до адаптації в умовах динамічних змін глобального фінансового середовища, але водночас посилює загрози для фіскальної стабільності та фінансової безпеки держав [48].

За сучасних умов офшори доцільно розглядати не лише як інструмент податкового планування, а як повноцінний елемент транснаціональної фінансової інфраструктури, що безпосередньо впливає на механізми ухилення від оподаткування та процеси легалізації доходів. Це формує концептуальне підґрунтя для подальшого дослідження ролі офшоризації у системі фінансової безпеки держави [42].

1.3. Офшоризація як фактор ризику фінансової безпеки держави

У сучасній конфігурації світової фінансової системи офшорні юрисдикції реалізують подвійний функціональний потенціал: з одного боку, вони слугують механізмом транснаціональної мобільності капіталу та інструментом податкового структурування, з іншого – формують простір підвищеної вразливості для національних фінансових систем [1; 2]. Саме така функціональна двоїстість зумовлює необхідність трактувати офшоризацію не лише як економічний процес, а як чинник, що безпосередньо впливає на параметри фінансової безпеки держави.

Для країн із трансформаційною моделлю розвитку значення офшоризації істотно посилюється, оскільки вона накладається на інституційну нестабільність, фіскальні дисбаланси та обмежені можливості державного фінансового нагляду [16]. В умовах України офшорні інструменти протягом тривалого часу використовувалися переважно не як елемент легітимного міжнародного податкового планування, а як канал виведення фінансових ресурсів, оптимізації податкових зобов'язань і приховування реальної структури власності. У результаті офшоризація поступово набула рис системного виклику фінансовій стійкості, впливаючи на бюджетну рівновагу, валютну стабільність та інвестиційну привабливість економіки [3; 22].

З позицій фінансової безпеки визначальним є не сам факт використання іноземних юрисдикцій, а обсяги й конфігурація офшорних потоків, а також ступінь їх поєднання з тіншовими та корупційними практиками. У цьому вимірі офшоризація постає як середовище акумуляції фінансових ризиків, що проявляються у втраті податкових надходжень, зниженні прозорості корпоративних структур і послабленні державного контролю над рухом капіталу [4; 17].

З метою узагальнення безпекових наслідків офшоризації доцільно виокремити комплекс ключових ризиків, які формують її деструктивний потенціал для фінансової системи держави (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Ключові ризики офшоризації для фінансової безпеки держави

Група ризиків	Зміст прояву	Потенційні наслідки
Фіскальні	Виведення прибутків у низькоподаткові юрисдикції, агресивне податкове планування	Скорочення доходів бюджету, зростання дефіциту
Валютно-фінансові	Трансфер капіталу за кордон через офшорні канали	Послаблення платіжного балансу, тиск на валютний курс
Інституційні	Використання номінальних власників і складних корпоративних ланцюгів	Зниження прозорості бізнесу, ускладнення нагляду
Антикорупційні	Маскування корупційних доходів через іноземні структури	Підрив довіри до державних інститутів
Інвестиційні	Перетікання ресурсів у зовнішні юрисдикції	Обмеження внутрішнього інвестування

Джерело: сформовано автором на основі [24].

Зазначені ризики проявляються не автономно, а у тісному взаємозв'язку, формуючи кумулятивний ефект для фінансової системи. Зокрема, втрати фіскальних надходжень підривають бюджетну збалансованість, що, своєю чергою, підвищує вразливість економіки до валютних коливань і боргових дисбалансів, тоді як інституційна непрозорість сприяє поширенню корупційних і тіньових практик.

Водночас зазначені загрози не виникають автоматично лише внаслідок існування офшорних юрисдикцій. Визначальну роль відіграють конкретні механізми інтеграції офшорних інструментів у національний фінансовий обіг. У цьому контексті доцільно аналізувати не тільки кінцеві наслідки офшоризації, а й процесуальний вимір її впливу — тобто канали, через які офшорні структури транслиують ризики у сферу фінансової безпеки держави (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Основні канали впливу офшоризації на фінансову безпеку

Канал впливу	Характеристика механізму	Безпековий ефект
Корпоративний	Використання холдингових компаній і трастів	Ускладнення ідентифікації бенефіціарів
Торговельний	Маніпуляції трансфертним ціноутворенням	Виведення прибутку за кордон
Фінансовий	Кредитування пов'язаних осіб через офшори	Маскування руху капіталу
Інвестиційний	«Повернення» капіталу у вигляді ПП	Легалізація раніше виведених коштів
Банківський	Використання рахунків у низькорегульованих юрисдикціях	Підвищення ризиків відмивання коштів

Джерело: сформовано автором на основі [19; 31].

Узяті в сукупності, зазначені канали формують транснаціональний простір фінансової непрозорості, у межах якого відбувається не лише податкова мінімізація, а й поступове розмивання фінансового суверенітету держави. Для України ця проблематика є особливо чутливою, оскільки накладається на значні масштаби тіньового сектору, тривалу практику використання номінальних власників та обмежену результативність контролю за трансфертним ціноутворенням у попередні періоди [31].

За умов воєнного стану безпековий аспект офшоризації зазнає додаткового посилення. Зростання бюджетного навантаження, концентрація міжнародної фінансової підтримки та активізація санкційних механізмів підвищують імовірність застосування офшорних схем з метою обходу фінансових обмежень, маскування джерел походження активів і виведення ресурсів, які мають критичне значення для стабілізації та відновлення національної економіки. У такому контексті офшоризація дедалі більше

проявляється не лише як фіскальна проблема, а як чинник стратегічних фінансових загроз [7].

Отже, офшоризацію доцільно інтерпретувати як комплексний ризиковий фактор фінансової безпеки держави, що інтегрує фіскальні, валютні, інституційні та антикорупційні складові. Для України її деструктивний потенціал насамперед реалізується через втрату доходної бази бюджету, зниження прозорості корпоративних структур та послаблення державного нагляду за трансграничним рухом капіталу. Це актуалізує потребу переходу від епізодичних заходів до цілісної політики деофшоризації, яка має поєднувати податкові, регуляторні й фінансово-моніторингові інструменти та бути інтегрованою у загальну стратегію зміцнення фінансової стійкості держави.

Однією з ключових площин аналізу офшоризації як загрози фінансовій безпеці виступає її вплив на фіскальну справедливість і параметри конкурентного середовища. Інкорпорація офшорних механізмів у корпоративні структури формує нерівноважні умови для суб'єктів господарювання: підприємства, що функціонують виключно в межах національної податкової системи, опиняються у менш вигідному становищі порівняно з тими, хто використовує іноземні юрисдикції з м'яким режимом оподаткування та обмеженою прозорістю [5]. За таких обставин фінансова перевага дедалі частіше досягається не шляхом підвищення продуктивності або інноваційного розвитку, а через доступ до транснаціональних схем мінімізації податкових зобов'язань, що деформує ринкову конкуренцію.

Для України ця тенденція набуває особливого значення, оскільки проблема офшоризації безпосередньо корелює з дефіцитом бюджетних ресурсів і складністю фінансування стратегічно важливих напрямів — сектору безпеки й оборони, соціальної сфери, медицини, відбудови критичної інфраструктури. У такому контексті використання офшорних каналів трансформується з елементу корпоративного податкового планування у механізм перерозподілу фіскального навантаження, коли основний тягар

наповнення бюджету фактично перекладається на менш мобільні сегменти економіки — малий бізнес і найманих працівників.

Не менш суттєвим є і вплив офшорних практик на якість публічного фінансового управління. Можливість приховування доходів та активів за допомогою іноземних юрисдикцій створює додаткові стимули для поширення корупційних моделей поведінки, насамперед у сферах із концентрацією значних бюджетних потоків — державних закупівлях, реалізації інвестиційних програм, управлінні державними підприємствами. За таких умов офшоризація перестає бути суто фінансовим інструментом і перетворюється на інституційний чинник, що відтворює стійкість тіньових та напівтіньових економічних практик [19].

З позицій фінансової безпеки особливої ваги набуває і проблема зниження інформаційної прозорості економічних процесів. Використання багаторівневих структур власності, трастових механізмів, номінальних керівників та акціонерів істотно ускладнює не лише податковий контроль, а й діяльність органів фінансового моніторингу та антикорупційних інституцій. У результаті формується ситуація обмеженої фінансової спостережуваності, коли формально легітимні корпоративні конструкції фактично приховують реальні центри ухвалення економічних рішень і джерела фінансових потоків.

В умовах воєнного стану зазначені ризики посилюються додатковими чинниками. Збільшення обсягів зовнішньої фінансової допомоги, реалізація масштабних програм відновлення та функціонування спрощених процедур державних закупівель формують середовище підвищеної вразливості до фінансових зловживань. За відсутності дієвих механізмів деофшоризації офшорні схеми можуть використовуватися як канал легалізації коштів, що мають корупційне або деструктивне економічне походження. За таких умов проблема офшоризації виходить за межі податкової політики й набуває рис загрози фінансовій безпеці воєнного періоду [23].

Вагомим є і зовнішній вимір цієї проблематики. Інтеграція України у глобальний фінансовий простір відбувається паралельно з посиленням

міжнародної координації у сфері протидії розмиванню податкової бази та прихованому виведенню прибутків. Ініціативи на кшталт BEPS, автоматизованого обміну податковою інформацією та розвитку реєстрів бенефіціарних власників формують нові стандарти фінансової прозорості [46]. У такому середовищі збереження високого рівня офшоризації може генерувати не лише внутрішні фіскальні втрати, а й репутаційні ризики, що ускладнюють доступ держави до міжнародних фінансових ресурсів і знижують довіру зовнішніх партнерів.

У ширшому вимірі масштаб використання офшорних механізмів дедалі частіше розглядається як індикатор інституційної спроможності фінансової системи. Системна залежність від непрозорих юрисдикцій сигналізує про наявність структурних дисбалансів у податковій та регуляторній політиці, тоді як поступове зменшення ролі офшорних схем відображає зміцнення державної спроможності та фінансового суверенітету.

Отже, в сучасних умовах офшоризація має оцінюватися не лише крізь призму втрат бюджету, а як багатовимірний фактор ризику, що впливає на конкурентне середовище, якість інституцій, ефективність антикорупційної політики та міжнародну фінансову репутацію держави. Для України це означає необхідність розглядати політику деофшоризації як складову ширшої стратегії забезпечення фінансової безпеки, інтегрованої у систему національної безпеки загалом.

Висновки до розділу 1

У результаті проведеного теоретичного дослідження обґрунтовано, що офшори в системі міжнародних фінансів є не лише фіскальним інструментом, а стійким інституційним сегментом глобальної фінансової архітектури, який поєднує податкові стимули, корпоративну мобільність та специфічні режими фінансово-правового регулювання. Поняття «офшор» у сучасному науковому дискурсі охоплює сукупність територій/центрів, що надають нерезидентам

спеціальні умови ведення фінансово-корпоративних операцій (знижене оподаткування, спрощений валютний контроль, підвищену конфіденційність), а використовувана термінологія («офшорна зона», «податковий притулок» тощо) переважно відображає спільну концепцію спеціального режиму для нерезидентів.

Встановлено, що еволюція офшорних юрисдикцій має тривалу історичну траєкторію: від торговельних привілеїв (античність, вільні порти) до формування інституціоналізованих фінансових центрів ХХ століття. Ключовими драйверами переходу до сучасної офшорної моделі виступили зростання податкового навантаження у провідних економіках (1920–1930-ті роки), розвиток транснаціонального бізнесу й лібералізація валютного регулювання (післявоєнний період), а також глобалізація фінансових ринків та цифровізація. У 1970–1990-х роках офшоризація набуває масштабного характеру, а наприкінці ХХ століття посилюється міжнародний тиск на офшори через ризики ухилення від оподаткування та легалізації доходів.

Доведено, що офшорні юрисдикції є структурно неоднорідними, тому їх коректний аналіз потребує систематизації не лише за фіскальними параметрами, а й за інституційним статусом (суверенні держави, асоційовані території, автономні регіони, суб'єкти федерацій) і характером податкового режиму (податкові гавані, змішані режими, спеціальні регіони у складі розвинених країн). Такий підхід дозволяє точніше визначати роль окремих типів офшорних центрів у глобальних потоках капіталу та виявляти регуляторні «вікна», що формують можливості податкового й правового арбітражу.

Обґрунтовано, що офшоризація не зводиться до пошуку «нульового податку»: вона формується як комбінація податкових, правових і репутаційних чинників. У сучасних умовах зростає значення репутаційного компонента юрисдикцій (залученість до режимів прозорості, обмін інформацією, позиції у переліках ризикових юрисдикцій), що стимулює

перехід від «класичних» офшорів до складніших моделей із залученням напівофшорних та інституційно легітимованих центрів.

Показано, що офшорні компанії виконують широкий набір функцій у міжнародному бізнесі: централізація прибутків групи, управління активами, фінансове посередництво (кредитування, лізинг), холдингова діяльність, внутрішньогрупове фінансування. Це підтверджує інституційну амбівалентність офшорів: одночасно вони можуть підвищувати мобільність капіталу та гнучкість корпоративного структурування, але також створюють середовище для мінімізації податкових зобов'язань, ускладнення ідентифікації бенефіціарів і потенційної легалізації коштів.

У межах безпекового аналізу встановлено, що офшоризація є багатовимірним фактором ризику фінансової безпеки держави, який проявляється через взаємопов'язані фіскальні, валютно-фінансові, інституційні, антикорупційні та інвестиційні ризики. При цьому вирішальним є не факт використання іноземної юрисдикції, а масштаб і конфігурація транскордонних потоків, а також їх поєднання з тіньовими практиками. Канали впливу офшоризації (корпоративний, торговельний через трансфертне ціноутворення, фінансовий, інвестиційний через «квазі-ПП», банківський) формують інфраструктуру фінансової непрозорості та послаблюють державний контроль над рухом капіталу.

З'ясовано, що для України офшоризація має підвищену чутливість через поєднання інституційних обмежень, значної тінізації та потреби у фіскальній стійкості. В умовах воєнного стану негативний ефект офшорних практик посилюється: зростають ризики розмивання податкової бази, обходу фінансових обмежень, приховування активів і виведення ресурсів, критично важливих для стабілізації та відновлення економіки. Це актуалізує перехід від епізодичних заходів до цілісної політики деофшоризації, інтегрованої з податковими, регуляторними та фінансово-моніторинговими інструментами у системі фінансової безпеки держави.

РОЗДІЛ 2

ОФШОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ТА УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ

2.1. Роль офшорів у глобальних схемах легалізації доходів і податкової мінімізації

У сучасній глобальній фінансовій архітектурі офшоризація дедалі частіше виходить за межі суто податкового інструментарію та набуває інституційного змісту, формуючи особливі механізми транснаціонального переміщення капіталу, побудови корпоративних структур і регуляторного арбітражу. Для України інтеграція у світовий офшорний простір має асиметричну природу, що зумовлюється поєднанням внутрішніх інституційних обмежень, специфікою фіскального середовища та особливостями національної моделі ведення бізнесу.

На відміну від багатьох розвинених економік, де офшорні інструменти застосовуються компаніями різного масштабу, в Україні вони переважно залишаються прерогативою великого корпоративного сектору. Малий і середній бізнес, функціонуючи в умовах спрощених режимів оподаткування та відносно помірною податковою тиску, зазвичай не має об'єктивної потреби у створенні складних транскордонних корпоративних конструкцій. Натомість для великих бізнес-груп офшорні юрисдикції виконують ширший спектр функцій — від оптимізації фіскальних зобов'язань до захисту активів, формування багаторівневих структур власності та мінімізації регуляторних ризиків.

Водночас участь України у глобальній офшорній інфраструктурі у кількісному вимірі залишається відносно обмеженою. Згідно з даними Міжнародного консорціуму журналістів-розслідувачів (ICIJ), частка українських суб'єктів і зв'язків у світовій офшорній мережі не перевищує

одного відсотка, що істотно поступається показникам таких юрисдикцій, як Велика Британія, Швейцарія, Росія, Китай і Гонконг (рис. 2.1).

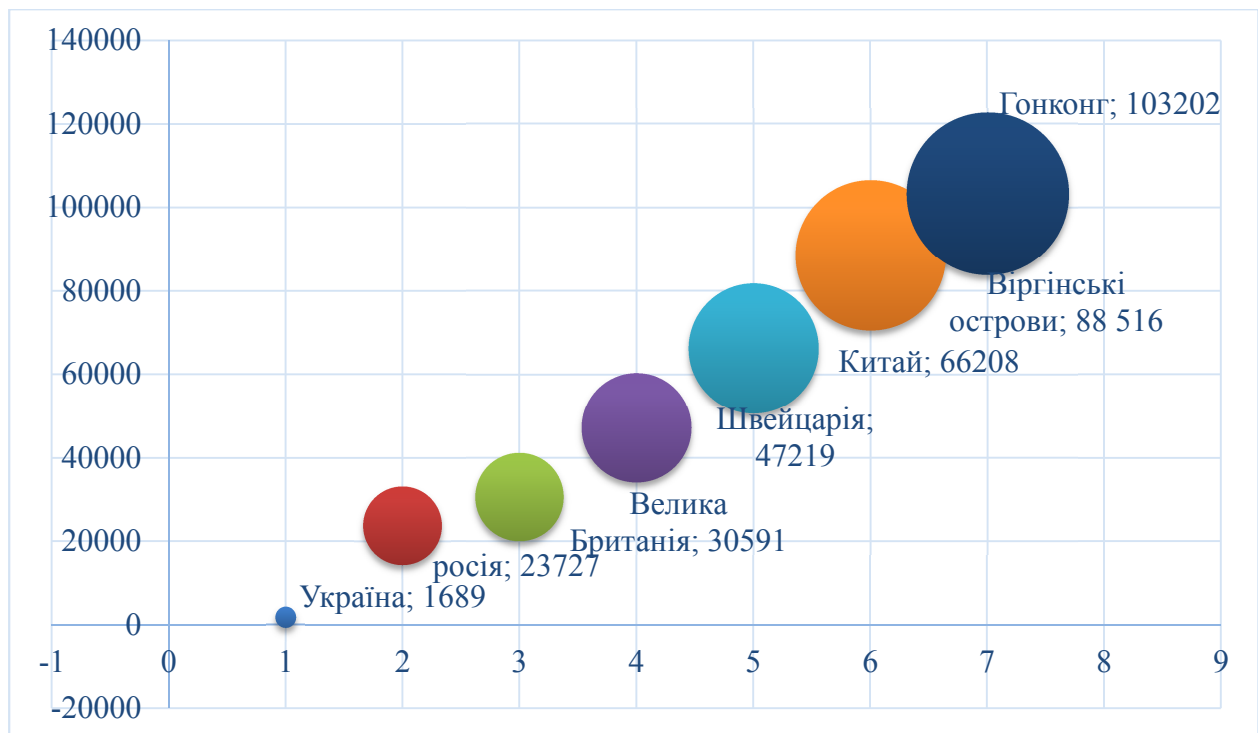

Рис. 2.1. Місце України у глобальній системі офшорного бізнесу

Джерело: [33]

Водночас обмежена питома вага України у світовій офшорній системі не нівелює внутрішніх загроз, які формуються внаслідок використання пільгових юрисдикцій. Навпаки, навіть відносно незначні за масштабами офшорні конструкції здатні створювати відчутні ризики для фінансової стійкості держави, якщо вони концентруються у стратегічно важливих секторах економіки та застосовуються у схемах відпливу капіталу, агресивної податкової мінімізації або маскування походження фінансових ресурсів.

Характерною рисою українського сегмента офшорної інфраструктури є підвищена складність організаційних моделей. Навіть елементарні корпоративні схеми зазвичай включають не лише компанію, зареєстровану у пільговій юрисдикції, а й розгалужену систему посередницьких ланок — номінальних керівників, агентів з реєстрації та формальних контактних адрес. Така багат шаровість істотно ускладнює встановлення реальних власників

активів і створює додаткові бар'єри для ефективного фінансового контролю. Саме посередницькі структури забезпечують функціонування цих механізмів, беручи на себе технічний супровід реєстраційних процедур, адміністрування документації та підтримання режиму конфіденційності.

Дослідження типових конфігурацій офшорних кластерів свідчить, що навіть найпростіші моделі корпоративної організації мають здатність швидко трансформуватися у багаторівневі мережі, у межах яких одна юридична особа може ініціювати створення цілої низки дочірніх компаній у різних юрисдикціях (рис. 2.2). Така мережевість посилює не лише фіскальні втрати, а й поглиблює регуляторну непрозорість фінансових потоків, знижуючи ефективність державного нагляду та фінансового моніторингу.

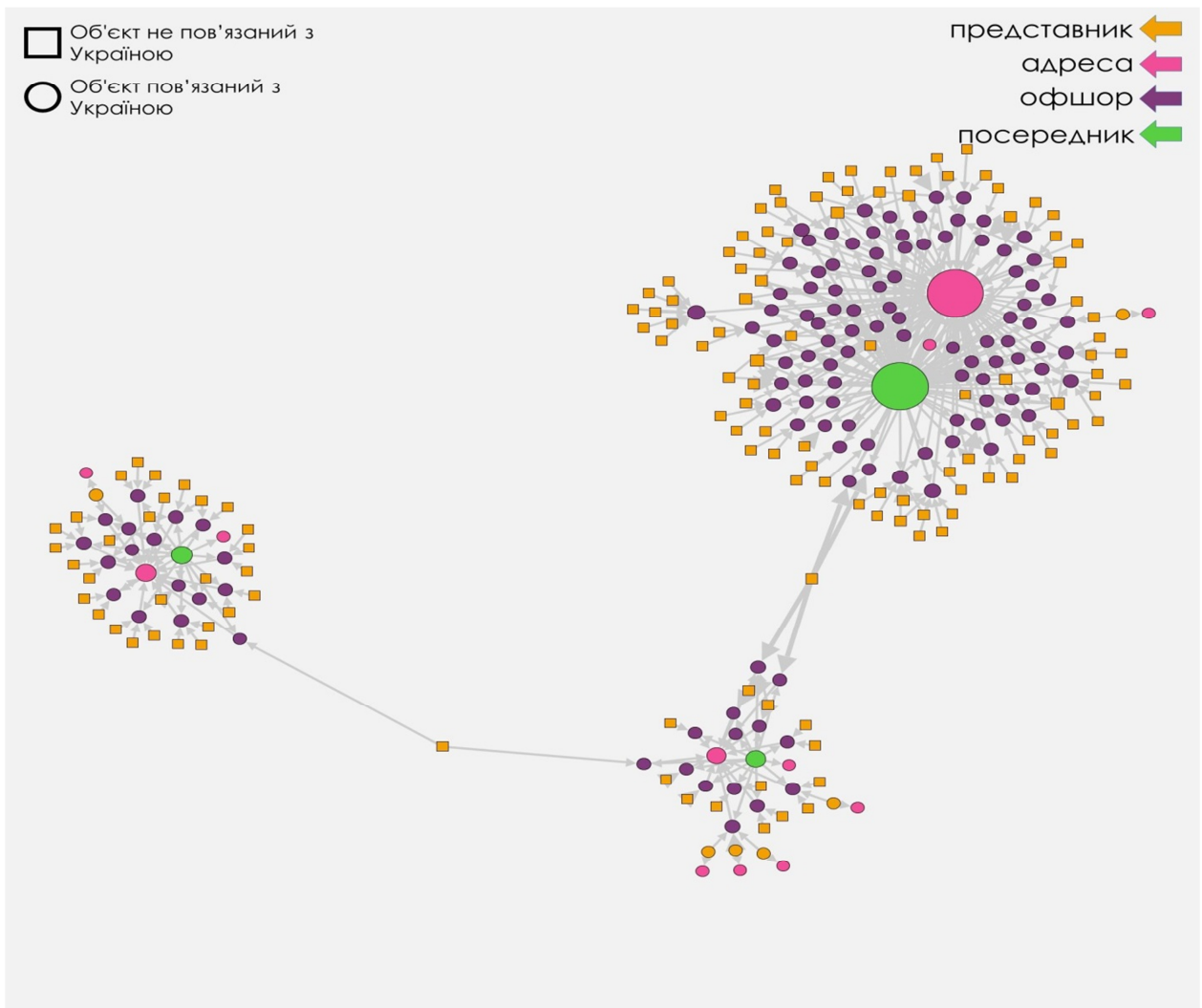

Рис. 2.2. Найбільший офшорний кластер

Джерело: [8]

Важливою характеристикою офшоризації в Україні є її територіальна асиметрія. За наявними даними, найбільш інтенсивна концентрація офшорних зв'язків спостерігається у східних регіонах країни, що історично характеризуються високою питомою вагою великого промислового капіталу та експортноорієнтованих підприємств (рис. 2.3). Це свідчить про тісний зв'язок між структурою національної економіки та вибором інструментів транснаціонального фінансового планування.

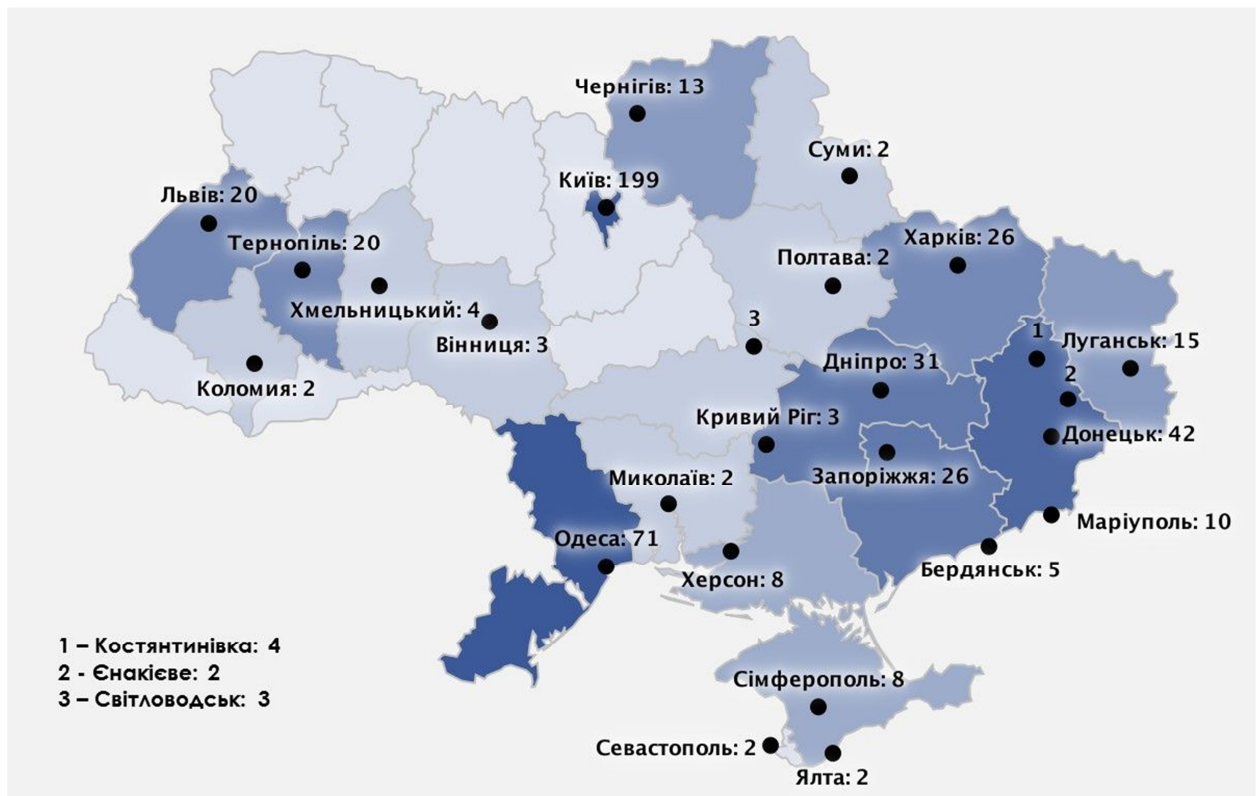

Рис. 2.3. Географічна структура представників офшорних компаній

Джерело: [6]

У площині сучасних викликів, зокрема воєнних обмежень і фіскальної напруги, офшоризація дедалі виразніше проявляється як чинник підвищеного ризику для фінансової безпеки держави. Широке застосування офшорних інструментів ускладнює формування стійкої доходної бази бюджету, посилює залежність публічних фінансів від зовнішніх запозичень і підвищує чутливість монетарної політики до зовнішніх потрясінь. В умовах скорочення внутрішніх

ресурсів та одночасного зростання видатків на оборонні й соціальні потреби зазначені ризики трансформуються з операційних у системні.

Таким чином, попри те що Україна не належить до провідних вузлів глобальної офшорної інфраструктури, специфічна модель її залучення до світових офшорних процесів формує комплекс внутрішніх загроз, які не обмежуються лише фіскальними втратами. В національному вимірі офшоризація виступає інструментом фінансового структурування великого корпоративного сектору, який за відсутності належних механізмів контролю набуває рис дестабілізуючого фактора — посилює бюджетну вразливість, поглиблює інституційну непрозорість та створює додаткові ризики легалізації доходів сумнівного походження. Саме це зумовлює доцільність подальшого розгляду офшоризації не лише як економічної практики, а як складової архітектури фінансової безпеки держави.

2.2. Офшоризація економіки України: масштаби, канали та ключові юрисдикції

Офшоризація національної економіки України набула ознак стійкого структурного явища, у межах якого переплітаються практики податкового планування, транскордонного корпоративного конструювання та інституційної адаптації бізнесу до середовища підвищених регуляторних і правових ризиків. На відміну від класичних моделей офшоризації, притаманних фінансовим центрам розвинених держав, український варіант має переважно компенсаторну природу: його логіка спрямована не стільки на максимізацію фіскальних переваг, скільки на мінімізацію загроз, пов'язаних із нестабільністю правозастосування, обмеженою ефективністю захисту прав власності та високою турбулентністю економічного середовища.

Оцінювання масштабів офшоризації в Україні доцільно здійснювати не лише через формальні показники кількості компаній, зареєстрованих у

юрисдикціях з низьким рівнем оподаткування, а й шляхом аналізу структури прямих іноземних інвестицій, динаміки транскордонних фінансових потоків та конфігурації корпоративної власності. Значна частина капіталу, що статистично фіксується як іноземні інвестиції з окремих європейських та острівних юрисдикцій, фактично є репатрійованими ресурсами національного походження, які пройшли попередню трансформацію через офшорні або напівофшорні фінансові конструкції. Тобто, компанії або приватні особи, спочатку виводять кошти в офшори, уникаючи сплати податків, а потім їх повертають в національну економіку під видом «іноземних інвестицій». Така специфіка істотно ускладнює розмежування реального іноземного інвестування та внутрішньої капіталізації, опосередкованої зовнішніми фінансовими каналами.

Водночас офшоризація не має масового характеру серед суб'єктів малого та середнього підприємництва. Її ключовими носіями залишаються великі корпоративні об'єднання, компанії з виразною експортною орієнтацією та фінансово-промислові групи, для яких міжнародне податкове й корпоративне планування виступає складовою довгострокової фінансової стратегії. Саме це визначає і специфіку каналів офшоризації, що формуються переважно на перетині зовнішньоекономічної діяльності, інвестиційних потоків і механізмів фінансового посередництва.

З метою узагальнення основних механізмів офшоризації економіки України доцільно виокремити ключові канали переміщення капіталу та перерозподілу корпоративного контролю, які мають найбільшу вагу для безпекового аналізу та значущість для фінансової системи держави (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Основні канали офшоризації економіки України

Канал офшоризації	Зміст механізму	Потенційні ризики для фінансової безпеки
Торговельне ціноутворення	Використання афілійованих компаній у низькоподаткових юрисдикціях для перерозподілу прибутку через трансфертні ціни	Розмивання податкової бази, зниження валютних надходжень
Інвестиційні схеми	Реінвестування українського капіталу через іноземні холдингові компанії	Спотворення структури ПП, зростання фінансової непрозорості
Корпоративне структурування	Виведення центрів контролю та власності в іноземні юрисдикції	Ускладнення ідентифікації бенефіціарів, регуляторні прогалини
Фінансове посередництво	Використання офшорних фінансових компаній для кредитування та страхування	Підвищення ризиків легалізації доходів
Інтелектуальна власність	Передача прав на ІВ компаніям у пільгових юрисдикціях	Втрата податкових надходжень від роялті

Джерело: сформовано автором на основі [3].

Подана систематизація свідчить, що офшоризація в Україні не обмежується окремими фінансовими операціями, а формує цілісну архітектуру транскордонних потоків, у межах якої податкові, інвестиційні та корпоративні інструменти функціонують як взаємопов'язані елементи.

Не менш важливим є питання юрисдикційної концентрації офшорних потоків. Український бізнес традиційно тяжіє не до класичних «податкових гаваней» у вузькому сенсі, а до поєднання офшорних і напів офшорних центрів, що дозволяють поєднувати податкові переваги з вищим рівнем репутаційної прийнятності у міжнародних фінансових відносинах. Саме тому структура ключових юрисдикцій є гібридною і включає як острівні фінансові центри, так і окремі європейські країни з ліберальним корпоративним правом.

З метою узагальнення цієї специфіки доцільно виокремити основні групи юрисдикцій, що відіграють системну роль в офшоризації української економіки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Ключові юрисдикції, задіяні в офшоризації економіки України

Тип юрисдикції	Приклади	Функціональна роль у схемах
Класичні офшори	Британські Віргінські острови, Беліз, Сейшели	Анонімність, акумулювання прибутків
Напів офшорні центри ЄС	Кіпр, Мальта, Люксембург	Холдингові структури, інвестиційні потоки
Англосаксонські фінансові вузли	Велика Британія, Ірландія	Корпоративне право, доступ до ринків капіталу
Азійські фінансові хаби	Гонконг, Сінгапур	Торговельні та логістичні операції

Джерело: сформовано автором на основі [3].

Зіставлення отриманих результатів засвідчує, що офшоризація української економіки тяжіє до так званої репутаційно-компромісної моделі, у межах якої класичні низькоподаткові юрисдикції поєднуються з територіями, інтегрованими у глобальні фінансові ринки. Така конфігурація дозволяє суб'єктам господарювання одночасно досягати податкової оптимізації та підтримувати прийнятний рівень інституційної легітимності у взаємодії з банківським сектором, інвесторами й діловими партнерами.

Разом із тим зазначена модель формує додаткові загрози для фінансової безпеки держави. Активне залучення напів офшорних центрів істотно ускладнює використання традиційних інструментів фіскального нагляду та протидії легалізації доходів, оскільки значна частина операцій формально відповідає нормам міжнародного права і не підпадає під дію жорстких обмежувальних режимів. У результаті офшоризаційні практики дедалі частіше опиняються у «сірих зонах» між легітимним податковим плануванням і агресивною мінімізацією податкових зобов'язань.

Особливої ваги ці тенденції набули в умовах воєнної трансформації економіки. Різке зростання бюджетних потреб, посилення залежності від зовнішніх фінансових ресурсів і необхідність підтримання стабільності валютного ринку підвищили чутливість держави до будь-яких форм звуження податкової бази та неконтрольованого впливу капіталу. За таких обставин

офшоризація перестає бути виключно інструментом корпоративної стратегії і дедалі більше набуває рис макрофінансового ризику, що безпосередньо впливає на спроможність держави забезпечувати фінансування оборонних і соціально-економічних пріоритетів.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що офшоризація економіки України має комплексний характер і проявляється водночас у масштабах транскордонних фінансових потоків, у конфігурації каналів виведення капіталу та у специфіці задіяних юрисдикцій. Її сучасна модель формується на перетині економічної раціональності та інституційних обмежень національного середовища, що зумовлює необхідність трактувати офшоризацію не лише як фіскальне явище, а як системний виклик фінансовій безпеці держави. Саме це створює методологічні передумови для подальшого аналізу причин офшоризації та обґрунтування напрямів її стримування у межах державної політики деофшоризації.

2.3. Наслідки офшоризації для фіскальної та фінансової безпеки держави

Офшоризація української економіки не має характеру випадкового чи короткострокового явища. Її сучасні масштаби формуються під впливом сукупності внутрішніх і зовнішніх детермінант, які перебувають у взаємодії та відтворюють стійку мотиваційну базу для застосування транскордонних фінансових конструкцій. За таких умов доцільно переходити від фіксації окремих проявів офшоризації до глибшого аналітичного осмислення рівня її інституційної вкоріненості та системних чинників, що зумовлюють відповідні моделі поведінки економічних агентів.

Оцінювання інтенсивності офшоризаційних процесів має ґрунтуватися не лише на формальних показниках кількості компаній, зареєстрованих у пільгових юрисдикціях, а й на структурних характеристиках національної економіки, які відображають реальний масштаб використання офшорних інструментів. До таких характеристик належать, зокрема, висока питома вага

так званих «квазііноземних» інвестицій у загальному обсязі прямих іноземних вкладень, концентрація експортних потоків у межах корпоративних груп із розгалуженою мережею іноземних підрозділів, а також поширення холдингових і трастових моделей контролю над активами.

Українська практика свідчить, що зазначені індикатори вказують на не периферійний, а системний характер офшоризації, яка акумулюється передусім у секторі великого бізнесу та фінансово-промислових об'єднань. Саме в цьому сегменті формується ядро транскордонних фінансових схем, де поєднуються інструменти податкового планування, корпоративного структурування й мінімізації інституційних ризиків, пов'язаних із нестабільністю внутрішнього правового та регуляторного середовища.

З метою поглиблення розуміння логіки функціонування таких схем доцільно узагальнити ключові детермінанти офшоризації, які визначають поведінкові стратегії економічних суб'єктів та формують стійку мотивацію до використання іноземних юрисдикцій (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Системні причини офшоризації економіки України

Група чинників	Зміст впливу	Наслідки для офшоризаційних процесів
Фіскальні	Відносно високе податкове навантаження на прибуток та дивіденди, складність адміністрування	Стимулювання податкового планування через іноземні юрисдикції
Інституційні	Нерівномірність правозастосування, слабкий захист прав власності	Перенесення центрів контролю за активами за межі країни
Регуляторні	Нестабільність податкового та валютного законодавства	Прагнення до юрисдикцій з передбачуванішими правилами
Корупційні	Високі транзакційні витрати взаємодії з державними органами	Використання офшорів як «екрану» для мінімізації контактів з національною системою
Глобалізаційні	Лібералізація руху капіталу та розвиток фінансових технологій	Зниження бар'єрів для транскордонного структурування бізнесу

Джерело: сформовано автором на основі [8; 9].

Проведене узагальнення дає підстави для принципового висновку: детермінанти офшоризації в Україні лежать переважно не у площині прагнення скористатися фіскальними преференціями окремих юрисдикцій, а у сфері дефіциту інституційної довіри до національного економіко-правового середовища. У цій логіці використання офшорних інструментів постає передусім як механізм адаптації бізнесу до внутрішніх ризиків, а не як суто інструмент максимізації прибутковості.

Водночас витоки офшоризаційних процесів не зводяться лише до внутрішніх структурних дисбалансів. Вони органічно вписуються у ширші глобальні тенденції розвитку фінансової системи, зокрема у поширення практик агресивного податкового планування, формування багаторівневих холдингових конструкцій та використання інструментів фінансової інженерії. У такому контексті український бізнес дедалі більше інтегрується у вже усталені міжнародні моделі транскордонного корпоративного структурування, що трансформує офшоризацію з локального явища у складову глобального фінансового процесу.

Особливої аналітичної уваги потребує оцінка економічних наслідків цієї тенденції. З одного боку, офшорні механізми створюють для компаній додаткові можливості підвищення фінансової маневровості, доступу до дешевших ресурсів капіталу та зниження регуляторної невизначеності. З іншого — вони генерують для держави комплекс негативних зовнішніх ефектів, що проявляються у звуженні податкової бази, ослабленні контролю за трансграничними фінансовими потоками та зростанні непрозорості корпоративних структур.

З метою системного узагальнення зазначених ефектів доцільно застосувати двовимірний підхід до оцінки впливу офшоризації на економічний розвиток України, який дозволяє одночасно врахувати як потенційні вигоди для бізнесу, так і ризики для фінансової та інституційної стійкості держави (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Вплив офшоризації на економіку України: двосторонній ефект

Напрямок впливу	Позитивні аспекти	Негативні аспекти
Фінансова гнучкість бізнесу	Доступ до міжнародних ринків капіталу	Втрата податкових надходжень
Інвестиційна активність	Можливість реінвестування через іноземні структури	Спотворення статистики ПІІ
Корпоративне управління	Використання розвинених правових режимів	Віддалення центрів ухвалення рішень від національної юрисдикції
Фінансова безпека	Диверсифікація ризиків для бізнесу	Посилення макрофінансової вразливості держави

Джерело: сформовано автором на основі [3; 7].

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що офшоризація в Україні породжує асиметричну конфігурацію економічних наслідків: приватні вигоди зосереджуються на рівні окремих корпоративних груп, тоді як макроекономічні втрати акумулюються у сфері державних фінансів і фінансової безпеки. У середньо- та довгостроковому вимірі така ситуація формує своєрідну інституційну пастку, в межах якої офшорні практики відтворюються самі собою: послаблення податково-правових інститутів підсилює стимули до винесення корпоративних структур за межі національної юрисдикції, що, своєю чергою, ще більше підриває фіскальну та регуляторну спроможність держави.

Найбільшої гостроти ця проблема набуває в умовах функціонування воєнної економіки. Зростання потреби у бюджетних ресурсах, необхідність стабільного фінансування оборонних і соціальних зобов'язань, а також підвищення залежності від зовнішньої фінансової підтримки істотно підвищують цінність кожної одиниці фіскального потенціалу. За таких обставин офшоризація перестає бути інструментом корпоративної податкової оптимізації й трансформується у чинник системного ризику для національної

фінансової стійкості, що безпосередньо впливає на спроможність держави виконувати ключові функції.

Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що масштаби офшоризації української економіки формуються під впливом комплексу взаємопов'язаних фіскальних, інституційних та глобалізаційних детермінант і проявляються у стійкому використанні транскордонних фінансових конструкцій передусім великим бізнесом. Глибинний характер цих причин виключає можливість їх нейтралізації виключно адміністративними або репресивними методами. Це актуалізує потребу у переході від точкової протидії окремим офшорним схемам до розбудови цілісної стратегії деофшоризації, що інтегрує податкові, інституційні та антикорупційні інструменти. Саме за такою логікою формується концептуальна основа для подальшого розгляду стратегічних напрямів деофшоризації.

Висновки до розділу 2

В результаті проведених аналітичних розрахунків доведено, що офшори в сучасній фінансовій системі функціонують не лише як інструмент податкового планування, а як інфраструктура регуляторного арбітражу, яка забезпечує транскордонне переміщення капіталу, багаторівневе корпоративне структурування та підвищення латентності фінансових потоків. У такій логіці офшоризація набуває прямого зв'язку з практиками легалізації доходів і агресивної податкової мінімізації, оскільки дозволяє поєднувати формальну правомірність операцій із фактичним зниженням прозорості бенефіціарного контролю.

Обґрунтовано, що інтеграція України у глобальну офшорну мережу має асиметричний характер. На відміну від моделей розвинених економік, де офшорні механізми можуть застосовуватися суб'єктами різного масштабу, в Україні офшоризація є переважно практикою великого корпоративного сектору. Малий і середній бізнес, за рахунок спрощених режимів і відносно

помірного фіскального тиску, здебільшого не потребує складних транскордонних конструкцій, тоді як великі групи використовують офшори як інструмент одночасно податкової оптимізації, захисту активів, реструктуризації власності та зниження регуляторних ризиків.

Встановлено, що кількісно частка України у світовій офшорній інфраструктурі є відносно невеликою, однак це не зменшує внутрішніх ризиків, оскільки критичним є не глобальний «вклад» країни у мережу, а концентрація офшорних практик у ключових секторах і їх використання в операціях із високою ризиковістю: відплив капіталу, мінімізація податкових зобов'язань, маскування походження коштів. Отже, навіть обмежена за обсягом офшоризація здатна формувати значущі загрози для фінансової стійкості держави, якщо вона вбудована у відтворювані корпоративні моделі.

Продемонстровано, що український сегмент офшорної інфраструктури характеризується підвищеною структурною складністю: типові схеми включають посередників, номінальних керівників, агентів реєстрації та «ланцюги» контактних адрес, що різко ускладнює ідентифікацію кінцевих бенефіціарів і знижує результативність фінансового контролю. Мережевий характер таких конструкцій створює умови для швидкої еволюції від базових схем до багаторівневих кластерів, у яких зростає непрозорість фінансових потоків і посилюються ризики використання офшорів у схемах легалізації доходів.

Доведено, що офшоризація в Україні має територіальну та структурно-галузеву асиметрію, корелюючи з концентрацією великого промислового та експортноорієнтованого капіталу. Це підтверджує, що офшорні практики є похідними не від «універсальної» логіки бізнесу, а від специфіки економічної структури та домінування корпоративних груп, для яких транснаціональне фінансове планування перетворюється на елемент довгострокової стратегії.

У межах аналізу масштабів і механізмів офшоризації обґрунтовано, що оцінювання цього явища є коректним лише за умови врахування структури ПІІ, транскордонних фінансових потоків і конфігурації корпоративної

власності, оскільки значна частина «іноземних» інвестицій може мати ознаки квазіінвестування (повернення раніше виведеного національного капіталу через зовнішні юрисдикції). Така практика спотворює інвестиційну статистику, підміняє реальне залучення зовнішнього ресурсу «юрисдикційною оболонкою» та створює хибні сигнали щодо інвестиційної привабливості економіки.

Систематизовано ключові канали офшоризації української економіки, які формують найбільшу значущість для фінансової безпеки: торговельне ціноутворення (трансфертні ціни), інвестиційні схеми та холдингові конструкції, фінансове посередництво, операції з інтелектуальною власністю. У сукупності вони створюють інтегровану архітектуру транскордонних потоків, де податкові, інвестиційні та корпоративні механізми працюють як взаємопов'язані елементи, а не як випадкові епізоди.

Обґрунтовано, що юрисдикційна база офшоризації України є гібридною: бізнес тяжіє до поєднання класичних офшорів і напів офшорних центрів, які забезпечують компроміс між податковими перевагами та репутаційною прийнятністю у взаємодії з банками, інвесторами й контрагентами. Водночас саме «репутаційно-компромісна» модель ускладнює застосування традиційного фіскального нагляду, оскільки значна частина операцій формально відповідає міжнародним нормам і переміщується у «сіру зону» між легальним плануванням і агресивною мінімізацією податків.

Встановлено, що наслідки офшоризації для України мають асиметричний характер: приватні вигоди концентруються на рівні окремих корпорацій (фінансова гнучкість, доступ до інструментів структурування), тоді як системні витрати акумулюються у державних фінансах та інституційній площині (розмивання податкової бази, зниження прозорості, послаблення контролю над потоками, підвищення AML-ризиків). Це формує інституційну пастку самовідтворення: слабкість податково-правового середовища підсилює стимули до юрисдикційної міграції, що, своєю чергою, додатково підриває фіскальну та регуляторну спроможність.

Наголошено, що в умовах воєнної економіки офшоризація набуває ознак макрофінансового ризику: звуження дохідної бази бюджету, посилення залежності від запозичень та підвищення вразливості валютно-фінансової системи до зовнішніх шоків збільшують «вартість» кожної втрати фіскального потенціалу. Отже, офшоризація в національному контексті має трактуватися не лише як податкове явище, а як фактор, що безпосередньо впливає на фінансову стійкість і безпекову спроможність держави.

Узагальнюючи результати розділу, обґрунтовано, що офшоризація економіки України є структурно вкоріненим процесом, детермінованим поєднанням фіскальних, інституційних, регуляторних, корупційних та глобалізаційних чинників. Її глибинні причини зумовлюють обмеженість суто адміністративних підходів, що актуалізує потребу переходу до комплексної політики деофшоризації, яка синхронізує податкові інструменти, інституційне зміцнення та антикорупційні механізми.

РОЗДІЛ 3

ДЕОФШОРИЗАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ ТА ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

3.1. Загрози офшоризації для фінансово-економічної стабільності України

У сучасній фінансовій архітектурі офшорні юрисдикції дедалі частіше виконують функції, що виходять за межі класичного податкового планування. Вони стають інструментами перерозподілу корпоративного контролю, фінансових результатів і ризиків між різними правовими просторами. Унаслідок цього офшоризація набуває чітко вираженого макроекономічного виміру, впливаючи на параметри бюджетної дохідної бази, конфігурацію інвестиційних потоків, рівень прозорості фінансових операцій та загальну стійкість фінансової системи. Проблемним для держави є те, що значна частина таких операцій формально відповідає вимогам чинного законодавства, однак їх сукупний ефект проявляється у формі латентного підриву фінансово-економічної стабільності [37-39].

Для країн із вразливою інституційною структурою офшоризація виконує амбівалентну роль. З одного боку, вона знижує трансакційні витрати бізнесу та розширює можливості корпоративного і правового маневрування; з іншого – формує стійкі стимули до виведення прибутків і капіталу за межі національної юрисдикції. В українських умовах ця дилема набуває особливої гостроти внаслідок поєднання трьох факторів: потреби у зміцненні фіскальної спроможності держави, високої чутливості економіки до зовнішніх шоків та дії воєнних обставин, які істотно підвищують ціну будь-яких втрат бюджетних ресурсів і контролю над фінансовими потоками.

З огляду на це доцільно перейти від загальної характеристики офшоризації до структурованого аналізу механізмів, через які офшорні практики трансформуються у ризики для фінансово-економічної стабільності держави. Узагальнення таких каналів впливу подано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Канали впливу офшоризації на фінансово-економічну стабільність
держави

Канал впливу	Типовий механізм офшоризації	Макроекономічний прояв	Ризик для стабільності
Фіскальний (бюджетний)	Виведення прибутку, «тонка» капіталізація, ліцензії/роялті, сервісні платежі	Звуження податкової бази, нестабільність доходів бюджету	Хронічний дефіцит, залежність від запозичень
Платіжний баланс і валютний ринок	Відтік капіталу, передоплати/псевдоімпорт, репатріація доходів	Тиск на валютний курс, посилення дисбалансів поточного рахунку	Валютна вразливість, проциклічні коливання
Інвестиційний	«КвазіПІІ» через офшори, круговий рух капіталу	Спотворення структури інвестицій і статистики ПІІ	Помилки у політиці стимулювання інвестицій
Фінансовий сектор	Виведення ліквідності, номінальні власники, складні структури володіння	Зниження прозорості, ускладнення нагляду	Підвищення системних ризиків і репутаційних втрат
Конкурентний і структурний	Перенесення прибутку всередині груп, «оптимізація» витрат	Нерівні умови конкуренції, деформація ринкових сигналів	Витіснення добросовісних платників, тінізація

Джерело: сформовано автором на основі [2; 3].

Проведене узагальнення засвідчує, що наслідки офшоризації не зводяться до окремого фіскального ефекту, а формують багатовимірний комплекс впливів, який одночасно проявляється у бюджетній, валютно-фінансовій та інвестиційній сферах. У зв'язку з цим оцінювання ролі офшорних юрисдикцій у забезпеченні стабільності держави доцільно поглиблювати через прикладний аналіз: визначення тих операційних моделей (зокрема трансфертного ціноутворення, виплат роялті, псевдосервісних контрактів, квазіінвестицій), що акумулюють найбільшу концентрацію ризиків і відтворюються у корпоративній практиці протягом тривалого часу.

Практичний вимір впливу офшорів на фінансово-економічну стійкість формується не на рівні формальних податкових преференцій, а через конкретні фінансово-корпоративні інструменти, які забезпечують перерозподіл прибутків, управлінського контролю та ризиків між різними

юрисдикціями. Саме характер і масштаб застосування таких інструментів визначають глибину фіскальних втрат та інтенсивність валютних дисбалансів.

Для економік із підвищеною вразливістю до бюджетних і курсових коливань, зокрема для України, найбільш проблемними виявляються ті офшорні практики, які мають зовнішньо легітимний вигляд, але фактично створюють стійке підґрунтя для системного виведення фінансових ресурсів за межі національної юрисдикції. Йдеться не про поодинокі випадки мінімізації податкових зобов'язань, а про відтворювані бізнес-моделі, у межах яких офшорна складова інтегрується у постійну архітектуру управління.

З метою поглибленого прикладного аналізу доцільно виокремити типові механізми офшоризації, що мають найвищий потенціал дестабілізації фінансово-економічної системи держави. Узагальнення таких механізмів подано в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Ключові механізми офшоризації та їх вплив на фінансову стабільність

Механізм	Сутність операційної схеми	Основний фінансовий ефект	Домінуючий ризик для держави
Трансфертне ціноутворення	Маніпулювання цінами у внутрішньогрупових операціях з офшорами	Перерозподіл прибутку на користь низькоподаткових юрисдикцій	Хронічне звуження податкової бази
Роялті та ліцензійні платежі	Виведення доходів через оплату прав ІВ компаніям-нерезидентам	Постійний відтік валюти	Тиск на платіжний баланс
Псевдопослуги та консалтинг	Формування штучних витрат через офшорних «провайдерів»	Зменшення оподаткованого прибутку	Тінізація фінансових результатів
Квазііноземні інвестиції	Повернення виведеного капіталу у вигляді ПІІ	Ілюзія інвестиційного зростання	Викривлення економічної статистики
Номінальне володіння	Маскування кінцевих бенефіціарів	Зниження прозорості власності	Послаблення фінансового нагляду
Тонка капіталізація	Кредитування з офшорів замість власного капіталу	Виведення прибутку через відсотки	Фіскальні втрати та боргові ризики

Джерело: сформовано автором на основі [2; 3].

Аналітичне осмислення окреслених механізмів дає підстави стверджувати, що всі вони ґрунтуються на спільному принципі: економічна додана вартість формується в межах національної юрисдикції, тоді як її фінансовий результат переноситься у зовнішні правові простори. За такої конфігурації держава фактично несе витрати на забезпечення інституційного, інфраструктурного та соціального середовища функціонування бізнесу, тоді як податкові та інвестиційні дивіденди акумулюються поза межами національної економіки.

Особливої уваги потребує феномен так званих «квазііноземних інвестицій», коли капітал, попередньо виведений через офшорні ланцюги, повертається у вигляді прямих іноземних інвестицій. Формально це створює позитивну динаміку інвестиційних показників, однак по суті не генерує нового фінансового ресурсу, а лише змінює юрисдикційне оформлення вже наявного капіталу. Для системи фінансової безпеки це означає спотворення сигналів щодо реальної інвестиційної привабливості та ефективності державної економічної політики.

В умовах воєнного стану деструктивний потенціал таких схем істотно зростає. По-перше, різко підвищується фіскальна вартість кожної втраченої одиниці податкової бази. По-друге, будь-який масштабний відтік валютних ресурсів безпосередньо впливає на курсову стабільність і спроможність держави фінансувати критично важливий імпорт. По-третє, зниження прозорості власності в чутливих секторах економіки створює додаткові ризики прихованого контролю над стратегічними активами.

У такому контексті офшоризація постає не як ізольований податковий інструмент, а як механізм глибинної трансформації фінансових потоків, що впливає на бюджетну рівновагу, валютну стабільність та інституційну спроможність держави. Це об'єктивно зумовлює потребу переходу від фрагментарних заходів реагування до системної політики деофшоризації, орієнтованої не лише на формальне дотримання регуляторних вимог, а й на

відновлення реального економічного змісту фінансових операцій, що й визначає логіку подальшого аналізу.

Проведене дослідження засвідчує, що у сучасних умовах офшоризація виходить далеко за межі податкової оптимізації та набуває рис системного фінансово-економічного феномену, здатного змінювати конфігурацію національних фінансових потоків. Через практики трансфертного ціноутворення, номінального володіння, псевдосервісних контрактів і квазіінвестицій формується стійка модель перерозподілу доданої вартості на користь зовнішніх юрисдикцій, яка не супроводжується еквівалентною компенсацією у вигляді податкових надходжень чи реального інвестиційного ефекту для країни-джерела капіталу.

Для держав із підвищеною залежністю від бюджетної дисципліни та валютної стабільності, зокрема для України, наслідки такої моделі проявляються у триєдиному контурі ризиків — фіскальному, валютному та інституційному. Фіскальний вимір характеризується звуженням податкової бази та зростанням розриву між фактичними масштабами економічної активності й задекларованими доходами. Валютний аспект виявляється у хронічному відтоку фінансових ресурсів, що посилює тиск на платіжний баланс і курсову динаміку. Інституційний вимір пов'язаний із зниженням прозорості структури власності та ускладненням державного фінансового контролю, що створює сприятливе середовище для тінізації та корупційних практик.

Особливої гостроти ці проблеми набувають у період воєнної економіки, коли кожен фінансовий ресурс має стратегічну цінність, а стійкість бюджетної й валютної систем стає складовою національної безпеки. За таких умов офшоризація перестає бути нейтральним елементом корпоративного структурування і дедалі більше трансформується у фактор підвищеного фінансового ризику, здатний підривати довіру до фіскальної політики та ефективності регуляторних інститутів держави.

Узагальнюючи викладене, вплив офшорних юрисдикцій на фінансово-економічну стабільність доцільно трактувати не лише як проблему податкових втрат, а як структурний виклик фінансовій безпеці, що потребує комплексної й системної відповіді з боку державної політики. Саме це обґрунтовує необхідність переходу від констатації ризиків до формування цілісної моделі протидії офшоризаційним практикам.

У цьому контексті логічним продовженням дослідження є аналіз стратегічних напрямів деофшоризації національної економіки, зорієнтованих на відновлення фіскальної справедливості, підвищення прозорості корпоративних структур і зміцнення фінансового суверенітету держави.

3.2. Стратегічні напрями деофшоризації та підвищення податкової прозорості

Офшоризація національної економіки поступово формує стійкий контур фінансово-економічних загроз, що проявляється у звуженні податкової бази, ослабленні інвестиційної динаміки та зниженні загального рівня фінансової безпеки держави. За таких умов протидія відпливу капіталу й використанню пільгових юрисдикцій не може зводитися виключно до фіскально-каральних інструментів. Результативна політика деофшоризації має вибудовуватися як багатовимірний процес, у якому регуляторні обмеження поєднуються з формуванням конкурентоспроможного та передбачуваного внутрішнього економічного середовища.

У площині сучасної державної економічної політики деофшоризацію доцільно трактувати не як автономний напрям боротьби з податковими зловживаннями, а як складову цілісної стратегії посилення фінансової стійкості країни. Такий підхід передбачає синхронну реалізацію двох взаємодоповнювальних векторів. Перший орієнтований на створення ефективних правових і фіскальних механізмів, здатних обмежити можливості штучного перенесення прибутків до юрисдикцій із пільговими режимами.

Другий – на формування таких умов ведення підприємницької діяльності в національній економіці, за яких офшорні конструкції поступово втрачають привабливість як інструмент податкового й регуляторного арбітражу.

Поетапне впровадження Україною стандартів Плану дій BEPS та запровадження правил щодо контрольованих іноземних компаній засвідчують прагнення держави інтегруватися у глобальну систему протидії розмиванню податкової бази. Разом із тим обмежений практичний ефект цих кроків свідчить, що самі лише нормативні новації не здатні забезпечити очікувані результати без паралельної трансформації інституційного середовища. Надмірний фіскальний тиск на фонд оплати праці, складність податкового адміністрування, нестабільність регуляторних правил і фрагментарність захисту прав власності формують у економічних агентів стійку мотивацію до пошуку альтернативних юрисдикцій для збереження й капіталізації ресурсів.

У такій логіці доцільно виокремити ключові детермінанти, які зумовлюють інерційність офшоризаційних процесів в Україні та водночас окреслюють реальні межі результативності державної політики деофшоризації (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Ключові чинники поширення офшоризації в Україні

Група чинників	Прояв у національній економіці	Наслідки для фінансової безпеки
Фіскальні	Високе податкове навантаження на працю та прибуток, складність адміністрування	Стимулювання податкового арбітражу та виведення капіталу
Інституційні	Нестабільність регуляторного середовища, слабкий захист прав власності	Переорієнтація бізнесу на зовнішні юрисдикції
Правоохоронні	Ризики рейдерства, вибіркоче правозастосування	Зниження довіри до національної юрисдикції
Політико-адміністративні	Надмірна бюрократія, складні дозвільні процедури	Формування мотивації до «юрисдикційної міграції»
Корупційні	Неформальні практики взаємодії бізнесу і влади	Інституціоналізація тіньових фінансових потоків

Джерело: сформовано автором на основі [6; 8].

Наведена систематизація засвідчує, що офшоризація в Україні має не стільки податкову, скільки інституційно-економічну природу. Відповідно, стратегія деофшоризації повинна бути спрямована на усунення базових мотивацій до виведення капіталу, а не лише на посилення контролю за його рухом.

З урахуванням виявлених чинників доцільно структурувати напрями державної політики деофшоризації у вигляді комплексної системи заходів, що охоплює фіскальну, інституційну та економічну площини (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Стратегічні напрями деофшоризації економіки України

Напрямок	Зміст пропонованих заходів	Очікуваний ефект
Фіскальна трансформація	Зниження податкового навантаження на працю, оптимізація оподаткування виведеного капіталу, стимулювання добровільної репатріації активів	Підвищення податкової дисципліни та легалізація фінансових потоків
Інституційне посилення	Розвиток механізмів захисту прав власності, протидія рейдерству, посилення ролі Бюро економічної безпеки	Зростання довіри бізнесу до національної юрисдикції
Регуляторна стабільність	Скорочення дозвільних процедур, дерегуляція, прогнозованість податкової політики	Зменшення мотивації до юрисдикційного арбітражу
Корпоративна політика	Підтримка «національних компаній», стимулювання соціальної відповідальності бізнесу	Закріплення капіталу в національній економіці
Міжнародна координація	Поглиблення участі в ініціативах BEPS, обмін податковою інформацією	Обмеження можливостей транснаціонального ухилення від оподаткування
Контроль трансфертного ціноутворення	Удосконалення методології перевірок, посилення аналітичних інструментів	Зменшення масштабів легального виведення прибутків

Джерело: сформовано автором.

Запропонований комплекс заходів засвідчує, що деофшоризацію економіки недоцільно розглядати як разову фіскальну акцію чи тимчасову кампанію з посилення податкового тиску. Йдеться про тривалу інституційну перебудову, у межах якої держава поетапно трансформує систему стимулів і обмежень для суб'єктів господарювання. За таких умов економічно раціональною стратегією стає не виведення капіталу до зовнішніх юрисдикцій, а його закріплення та ефективне використання у внутрішньому фінансово-економічному просторі.

Особливого значення ці процеси набувають у реаліях воєнної економіки, коли акумулювання фінансових ресурсів усередині країни перетворюється на чинник не лише господарської, а й національної стійкості. У цьому контексті деофшоризація виступає не просто елементом податкової політики, а інструментом посилення фіскальної спроможності держави, підвищення результативності бюджетного перерозподілу та формування економічних передумов для післявоєнного відновлення.

Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що стратегія деофшоризації економіки України має спиратися на поєднання регуляторної вимогливості з підвищенням привабливості національної юрисдикції для бізнесу та інвесторів. Лише синхронний розвиток податкової політики, інституційної інфраструктури й системи фінансового контролю здатний забезпечити довгостроковий ефект у стримуванні офшоризаційних практик та створити стійке підґрунтя для зміцнення фінансової безпеки держави.

3.3. Правові та міжнародні механізми протидії офшоризації: імплементація для України

У сучасних реаліях деофшоризація національної економіки дедалі виразніше виходить за межі суто фіскальної проблематики та набуває чітко окресленого безпекового значення. Офшорні юрисдикції сьогодні використовуються не лише як інструмент податкового планування, а й як інфраструктурна основа для маскуванню кінцевих власників, виведення фінансових ресурсів, легалізації доходів сумнівного походження та обходу міжнародних санкцій. За таких умов протидія офшоризаційним практикам не може бути ефективною виключно в межах внутрішнього правового поля й потребує активної інтеграції України у систему міжнародних фінансово-правових механізмів.

Становлення глобального режиму деофшоризації стало реакцією світової спільноти на хронічні втрати державних бюджетів, розширення транснаціонального сегмента тіньової економіки та зростання ролі офшорних центрів у фінансуванні корупційних і кримінальних мереж. Упродовж останніх десятиліть це зумовило формування комплексу міжнародних інструментів, спрямованих на стримування податкової конкуренції, підвищення прозорості корпоративного сектору та скорочення можливостей для агресивного податкового структурування.

Визначальною віхою у цьому процесі стало запровадження ініціативи BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) під егідою ОЕСР, яка заклала методологічні засади уніфікації підходів до оподаткування транснаціонального бізнесу. У межах цієї програми країни-учасниці взяли на себе зобов'язання щодо впровадження правил контрольованих іноземних компаній, обмеження штучного переміщення прибутків між юрисдикціями, посилення стандартів розкриття інформації про бенефіціарних власників і розвитку механізмів автоматичного обміну податковими даними. Логічним продовженням цих зусиль стала ініціатива глобального мінімального

оподаткування (Pillar II), орієнтована на встановлення нижньої межі ефективної податкової ставки для великих міжнародних корпорацій.

Водночас важливе місце в міжнародній архітектурі деофшоризації посідають стандарти FATF, які фокусуються не лише на податкових аспектах, а й на протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму. У цьому контексті офшорні юрисдикції дедалі частіше трактуються не як суто фіскальні винятки, а як потенційні осередки фінансової нестабільності, що потребують посиленого контролю за прозорістю корпоративних структур, рухом капіталу та характером транскордонних фінансових операцій.

З метою узагальнення провідних міжнародних інструментів протидії офшоризації та оцінки їх значення для України доцільно представити їх у систематизованому вигляді (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Міжнародні інструменти протидії офшоризації та їх значення для України

Механізм	Зміст регулювання	Значення для деофшоризації економіки України
Ініціатива BEPS (ОЕСР)	Обмеження розмивання податкової бази, контроль КІК, запобігання штучному переміщенню прибутків	Формує основу для скорочення каналів виведення доходів українського бізнесу в низькоподаткові юрисдикції
Автоматичний обмін податковою інформацією (CRS)	Передача даних про рахунки нерезидентів між податковими органами	Зменшує рівень фінансової анонімності та спрощує виявлення прихованих активів
Стандарти FATF	Прозорість бенефіціарної власності, контроль фінансових потоків	Посилює зв'язок між деофшоризацією та фінансовою безпекою
Глобальний мінімальний податок (Pillar II)	Встановлення мінімальної ефективної ставки для ТНК	Обмежує фіскальні переваги офшорних юрисдикцій у глобальній податковій конкуренції

Джерело: сформовано автором.

Незважаючи на формальне приєднання України до більшості міжнародних ініціатив у сфері деофшоризації, практична результативність їх реалізації залишається обмеженою. Ключова проблема полягає не стільки у дефіциті нормативно-правових засад, скільки у складності їх повноцінного впровадження в національну інституційну практику. Сформована модель деофшоризації характеризується помітним дисбалансом між проголошеними міжнародними зобов'язаннями та реальною спроможністю державних інститутів забезпечувати їх ефективне виконання.

Однією з базових перешкод виступає домінування формального підходу до правових трансформацій за відсутності належного інституційного підґрунтя. Запровадження механізмів контролю за контрольованими іноземними компаніями, розкриття інформації про бенефіціарних власників і регулювання трансфертного ціноутворення значною мірою відбувалося під впливом зовнішніх зобов'язань. Водночас практичне застосування цих інструментів обмежується браком аналітичної інфраструктури, недостатньою міжвідомчою взаємодією та дефіцитом вузькопрофільної експертизи у відповідних органах.

Суттєвим системним викликом залишається також інституційна розпорошеність механізмів протидії офшоризації. Функції контролю та реагування розподілені між податковими органами, Бюро економічної безпеки, підрозділами фінансової розвідки, антикорупційними інституціями та судовою системою. Проте відсутність єдиного координаційного ядра зумовлює втрату аналітичної цілісності та ускладнює формування комплексного бачення фінансових потоків. Унаслідок цього офшорні схеми нерідко фіксуються фрагментарно, без відтворення повного ланцюга руху коштів і структури корпоративного контролю.

З метою узагальнення ключових проблем імплементації міжнародних стандартів деофшоризації в українських умовах доцільно представити їх у систематизованому вигляді (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Проблеми імплементації міжнародних механізмів деофшоризації в Україні

Напрямок	Формальна наявність	Реальна ефективність	Ключовий інституційний розрив	Механізм подолання	Очікуваний ефект (3–5 років)
Контроль КІК	Норми КІК імplementовані до Податкового кодексу	Низький рівень фактичного виявлення недекларованих КІК	Недостатня аналітична інтеграція CRS-даних та ризик-орієнтованого аналізу	Створення централізованого CFC-аналітичного модуля з автоматичним ризик-скорингом, інтегрованого з фінансовим моніторингом	↑ виявлення агресивних схем на 20–30%; ↑ податкових надходжень
Прозорість бенефіціарів	Функціонує реєстр КБВ	Неповна актуалізація даних, формальний комплаєнс	Відсутність системи верифікації та перехресної перевірки з банківськими й податковими даними	Інтеграція реєстру КБВ з AML-звітністю банків та податковими деклараціями; автоматичні тригери невідповідності	↓ фіктивних структур; ↑ прозорість корпоративного сектору
Трансфертне ціноутворення	Регламентовані процедури та звітність	Нерівномірна правозастосовна практика	Дефіцит галузевої експертизи та економетричних інструментів	Створення спеціалізованих галузевих аналітичних груп та використання економетричних моделей оцінки контрольованих операцій	↓ маніпуляцій з базою оподаткування; ↑ стабільність фіскальних надходжень
Міжвідомча координація	Закріплена нормативно	Фрагментарна інформаційна взаємодія	Відсутність єдиного координаційного центру деофшоризаційної політики	Формування міжвідомчого центру фінансової безпеки з аналітичним мандатом	↑ швидкість реагування на трансграничні ризики; ↓ дублювання функцій

Джерело: сформовано автором.

Виявлені інституційні диспропорції свідчать, що для України політика деофшоризації не може зводитися до суто технічної корекції податкових правил. Її доцільно трактувати як комплексний інституційно-безпековий проєкт, у межах якого ключовим завданням є не формальне копіювання міжнародних стандартів, а їх осмислена адаптація до національного контексту з урахуванням реальної спроможності державних інститутів, особливостей бізнес-середовища та актуальних воєнних викликів.

Стратегічної ваги набуває інтеграція деофшоризаційної політики з механізмами фінансового моніторингу та системою економічної безпеки. У сучасних умовах офшорні інструменти дедалі частіше застосовуються не лише для зниження податкового навантаження, а як інфраструктура приховування фінансових потоків, пов'язаних із корупційними практиками, нелегальним переміщенням капіталу та фінансуванням діяльності, що загрожує національним інтересам. За таких обставин деофшоризація виходить за межі фіскальної політики і трансформується в елемент фінансової обороноздатності держави.

Важливою складовою цієї трансформації має стати зміна акцентів правової політики – від домінування каральних механізмів до інституційно-стимулюючої моделі. Переобтяження регуляторного поля санкціями за відсутності стабільного інвестиційного та правового середовища лише посилює мотивацію бізнесу до юрисдикційної міграції. Натомість поєднання ефективного контролю з формуванням передбачуваного податкового режиму, належним захистом прав власності та послідовністю правозастосування створює умови, за яких офшорні схеми поступово втрачають економічну доцільність.

Отже, правові та міжнародні інструменти протидії офшоризації доцільно розглядати як органічний компонент стратегії фінансової безпеки України. Їх результативність визначається не обсягом імplementованих норм, а рівнем інституційної зрілості держави, здатністю забезпечити міжвідомчу узгодженість дій і включити деофшоризаційну політику у ширший контур

економічної та національної безпеки. Саме такий підхід формує підґрунтя для стійкої моделі розвитку, у межах якої офшорні юрисдикції перестають бути системним джерелом втрат фінансових ресурсів і поступово трансформуються з фактора ризику на керований елемент глобальної фінансової архітектури.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі обґрунтовано, що деофшоризація в сучасних умовах має розглядатися не як вузька податкова ініціатива, а як складова фінансової та податкової безпеки держави, інтегрована в ширший контур макрофінансової стабільності та економічної стійкості. Доведено, що офшорні юрисдикції виконують функції, які виходять за межі «класичної» податкової оптимізації, забезпечуючи перерозподіл прибутків, контролю й ризиків між юрисдикціями, а їх формальна правомірність не усуває сукупного дестабілізуючого ефекту для держави.

Встановлено, що загрози офшоризації для України формують багатовимірний комплекс макроекономічних впливів, який одночасно проявляється у фіскальній, валютно-фінансовій, інвестиційній та інституційній площинах. Систематизація каналів впливу засвідчила, що звуження податкової бази, тиск на валютний ринок і платіжний баланс, викривлення структури інвестицій та зростання непрозорості фінансового сектору взаємопідсилюються, формуючи умови для хронічної бюджетної нестійкості, проциклічних валютних коливань і підвищених системних ризиків.

Показано, що практичний дестабілізуючий потенціал офшоризації генерується не самими «пільговими ставками», а операційними механізмами, які відтворюються у корпоративній практиці та забезпечують перенесення фінансового результату за кордон при збереженні операційної бази всередині країни. До найбільш ризикових інструментів віднесено трансфертне ціноутворення, роялті й ліцензійні платежі, псевдопослуги, тонку

капіталізацію, номінальне володіння та квазііноземні інвестиції. Узагальнення цих схем підтвердило спільну логіку: додана вартість створюється в національній юрисдикції, а прибуток і контроль переміщуються у зовнішній правовий простір, що породжує фіскальні втрати, валютні дисбаланси й інституційну непрозорість.

Окремо доведено критичність феномену «квазіПШ», коли раніше виведений капітал повертається у формі інвестицій. Така практика формально покращує статистику ПШ, однак не формує нового ресурсу розвитку й, навпаки, викривляє управлінські сигнали для державної політики, ускладнюючи коректний вибір інструментів стимулювання інвестицій та оцінку реальної інвестиційної привабливості економіки.

Аргументовано, що в умовах воєнного стану офшоризація підсилює триєдиний контур ризиків (фіскальний, валютний, інституційний) і набуває ознак не лише економічної, а й безпекової загрози. Зростає «вартість» втраченої податкової бази, підвищується чутливість валютного ринку до відтоку ресурсів, а непрозорість власності в чутливих секторах створює додаткові ризики прихованого контролю над стратегічними активами. Відтак, деофшоризація обґрунтовано трактована як елемент фінансової оборони держави.

В результаті проведеного дослідження доведено, що результативна політика деофшоризації не може будуватися виключно на фіскально-каральній логіці. Запропоновано підхід, за яким деофшоризація є довгостроковою інституційною трансформацією, що синхронізує два взаємодоповнювальні вектори: (1) посилення правових і податкових механізмів обмеження штучного перенесення прибутків; (2) формування конкурентного та передбачуваного внутрішнього середовища, за якого офшорні конструкції втрачають привабливість як інструмент регуляторного арбітражу. Обґрунтовано, що інерційність офшоризації в Україні має передусім інституційно-економічну природу (нестабільність правил, слабкий захист

власності, бюрократія, корупційні практики), а тому ключовим є усунення базових мотивацій «юрисдикційної міграції» капіталу.

Систематизовано стратегічні напрями державної політики деофшоризації, які охоплюють фіскальну трансформацію, інституційне посилення захисту прав власності та протидії рейдерству, підвищення регуляторної стабільності, удосконалення контролю трансфертного ціноутворення, корпоративну політику закріплення капіталу в країні та міжнародну координацію. Підкреслено, що очікуваний ефект можливий лише за умови синхронного розвитку податкової політики, інституційної інфраструктури й механізмів фінансового контролю.

Встановлено, що глобальна архітектура протидії офшорам формується через інструменти BEPS, CRS, стандарти FATF та ініціативу глобального мінімального оподаткування (Pillar II), а участь України в цих режимах створює нормативну основу для підвищення прозорості та обмеження агресивного податкового планування. Водночас доведено наявність розриву між формальною імплементацією та реальною ефективністю, який пояснюється дефіцитом аналітичної спроможності, фрагментацією повноважень, недостатньою верифікацією бенефіціарних даних і слабкою міжвідомчою координацією.

Зроблено теоретичне узагальнення, що для України деофшоризація має розглядатися як комплексний інституційно-безпековий проект, у межах якого пріоритетом є не механічне запозичення стандартів, а їх адаптація до національних реалій і інтеграція з фінансовим моніторингом та системою економічної безпеки. Підкреслено доцільність переходу від домінування репресивних підходів до інституційно-стимулюючої моделі, що поєднує контрольні механізми з підвищенням привабливості національної юрисдикції, забезпечуючи довгострокове зміцнення фінансового суверенітету та стійкості держави.

ВИСНОВКИ

У дослідженні доведено, що офшорні юрисдикції в сучасній системі міжнародних фінансів еволюціонували від локальних торговельно-преференційних практик до інституційно оформленого сегмента глобальної фінансової інфраструктури, який забезпечує транснаціональну мобільність капіталу та корпоративне структурування. Їх функціонування має подвійну природу: поряд із легітимними функціями фінансового планування та інвестиційного посередництва офшорні механізми продукують системні ризики для фіскальної стабільності, прозорості фінансових потоків і фінансової безпеки держав.

Обґрунтовано, що офшорні юрисдикції не є однорідним явищем і потребують класифікації за інституційним статусом, податковим режимом і функціональним призначенням. Запропонована типологізація демонструє, що сучасна офшоризація формується не лише під впливом «нульового оподаткування», а як результат комбінації фіскальних, правових і репутаційних чинників, де вирішальним стає ступінь прозорості, участь у міжнародних режимах обміну інформацією та відсутність у санкційних/ризикових переліках.

Встановлено, що офшоризація є ризикогенним фактором фінансової безпеки: її наслідки мають кумулятивний характер і одночасно проявляються у фіскальній, валютно-фінансовій, інституційній, антикорупційній та інвестиційній площинах. Наголошено, що ризики не є автоматичним результатом існування офшорів — їх інтенсивність визначається каналами інтеграції офшорних інструментів у національний фінансовий обіг (корпоративні ланцюги, торговельне ціноутворення, фінансове посередництво, «квзіПШ», банківські канали), які формують транскордонну інфраструктуру фінансової непрозорості.

Показано, що участь України у глобальній офшорній мережі має асиметричний характер: кількісно вона не належить до ключових вузлів

світової офшорної інфраструктури, однак якісно офшорні конструкції в Україні мають високу структурну складність, посередницьку багатоланковість і значну здатність до мережевої еволюції. Це зумовлює підвищені труднощі ідентифікації бенефіціарів, відтворює регуляторну непрозорість і створює умови для легалізації доходів сумнівного походження.

Доведено, що українська модель офшоризації є переважно компенсаторною: у її основі лежить не тільки прагнення податкової економії, а передусім адаптація великого корпоративного сектору до внутрішніх інституційних ризиків (нестабільність правозастосування, слабкість захисту прав власності, регуляторна мінливість, корупційні транзакційні витрати). У результаті офшорні структури виконують не лише фіскальну, а й управлінсько-захисну функцію — від структурування контролю та активів до мінімізації регуляторних загроз.

Визначено ключові канали офшоризації економіки України: трансфертне ціноутворення, інвестиційні схеми з реінвестуванням через іноземні холдинги, корпоративне структурування власності, фінансове посередництво, передача прав інтелектуальної власності. Підкреслено, що на практиці вони взаємодіють як єдина архітектура транскордонних потоків, яка здатна одночасно розмивати податкову базу, зменшувати валютні надходження та знижувати прозорість корпоративного сектору.

З'ясовано, що наслідки офшоризації для України мають асиметричний характер: приватні вигоди концентруються на рівні корпоративних груп (фінансова гнучкість, доступ до капіталу, правовий маневр), тоді як системні витрати акумулюються у сфері державних фінансів і фінансової безпеки (звуження податкової бази, викривлення ПІІ-статистики через «квазіінвестиції», хронічний відтік валюти, послаблення фінансового нагляду). Це формує інституційну пастку самовідтворення офшоризаційних практик.

Доведено, що у воєнний період офшоризація посилює макрофінансові ризики та набуває безпекового виміру: зростає «ціна» втраченої податкової

бази для фінансування оборонних і соціальних потреб; підвищується чутливість валютного ринку до відтоку ресурсів; збільшується ризик використання офшорних конструкцій для обходу обмежень, маскуванню активів і підриву фінансового суверенітету. За цих умов деофшоризація має трактуватися як елемент фінансової оборони та інструмент підтримання стійкості держави.

Обґрунтовано, що ефективна деофшоризація не може обмежуватися репресивною фіскальною логікою й повинна реалізовуватися як довгострокова багатовекторна стратегія, що синхронізує: (а) правові та податкові механізми протидії штучному перенесенню прибутків і контролю (КІК, ТЦУ, обмеження тонкої капіталізації, прозорість бенефіціарів), (б) формування конкурентного й передбачуваного внутрішнього середовища (захист прав власності, дерегуляція, зниження транзакційних витрат, стабільність правил), за якого офшори втрачають роль інструмента регуляторного арбітражу.

Показано, що міжнародні механізми (BEPS, CRS, FATF, Pillar II) формують каркас глобальної деофшоризації, однак в Україні ключовою проблемою є розрив між формальною імплементацією та реальною ефективністю. Виявлено інституційні бар'єри: дефіцит аналітичних ресурсів і спеціалізації, фрагментарність міжвідомчої координації, неповна верифікація реєстрів бенефіціарів, нерівномірність практики застосування ТЦУ та КІК. Це зумовлює потребу не в механічному розширенні норм, а в підвищенні інституційної спроможності їх виконання.

Зроблено підсумковий висновок, що для України деофшоризація має бути інтегрована у стратегію фінансової та податкової безпеки як комплексний інституційно-безпековий проєкт. Її результативність визначається не кількістю запроваджених правил, а здатністю держави забезпечити прозорість власності й потоків, відновити фіскальну справедливість, знизити мотивацію до «юрисдикційної міграції» капіталу та зміцнити фінансовий суверенітет у воєнний і післявоєнний періоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Alstadster, A., Johannesen, N., Zucman, G. (2018). Who owns the wealth in tax havens? Macro evidence and implications for global inequality. *Journal of Public Economics*, 162 (2018), P. 93. URL: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_25_Report.pdf.
2. Argilés-Bosch J., Ravenda D., & Garcia-Blandón, J. E-commerce and labour tax avoidance. *Critical Perspectives on Accounting*. 2020: <https://fardapaper.ir/mohavaha/uploads/2020/11/Fardapaper-E-commerce-andlabour-tax-avoidance.pdf>
3. Countering offshore tax evasion. URL: <https://www.oecd.org/ctp/exchange-of-taxinformation/42469606.pdf>
4. FATF. What do we do. URL: <https://www.fatf-gafi.org/about/whatwedo/#d.en.3146>.
5. Global Wealth (2023): Reigniting Radical Growth. URL: <https://www.bcg.com/publications/2019/global-wealth-reigniting-radical-growth.aspx>.
6. Hobela V., Podra O., Batyuk B., Levkiv H., & Hynda O. (2022). The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*, 23(2), 347–356. <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509>
7. Hobela, V. (2020) Economy offshoring in the national economic security. *Scientific Horizons*, 23(12), 109 – 120. [https://doi.org/10.48077/scihor.23\(12\).2020.109-120](https://doi.org/10.48077/scihor.23(12).2020.109-120)
8. Offshore Shell Games (2017). The Use of Offshore Tax Havens by Fortune 500 Companies. URL: <https://itep.org/wp-content/uploads/offshoreshellgames2017.pdf>.
9. Paying Taxes (2023). URL: https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc_paying_taxes_2018_full_report.pdf.

10. Агапова А. І., Лободзинська Т. П. Наслідки діяльності офшорних компаній та шляхи їх подолання. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2018. Вип. 22. С. 126–134.
11. Акімова О. В. Фінансовий моніторинг в системі державного фінансового контролю: теорія, методологія, практика : монографія. Краматорськ : Донбаська державна машинобудівна академія, 2017. 298 с.
12. Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму). Державна служба фінансового моніторингу України. 2021. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%20of%/UKR_Typology_2021.pdf
13. Баймуратов М. О., Зоріна О. І. Офшорні зони у сучасному всесвіті: питання теорії та практики. Одеса: Фенікс, 2017. 174 с.
14. Васильців Т. Г., Мульська О. П., Василечко Н. В. Стратегічні пріоритети державної політики протидії ухиленню від сплати податків з використанням офшорних юрисдикцій. *Регіональна економіка*. 2020. Вип. 1. С. 113–122.
15. Вергун В. А., Ступницький О. І. Глобальний рівень регулювання практики створення і діяльності офшорних зон і територій. *Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і заохочення іноземних інвестицій*: зб. наук. робіт. Донецьк: ДНУ, 2017. 44 с.
16. Гаєвський І. М. Національна система фінансового моніторингу як компонент національної безпеки України: правові аспекти. *Публічне право*. 2015. № 4. С. 33–40.
17. Гордей О., Новицька О., Курманчук Ю., Ульяновчик Д. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг щодо корупційних дій в Україні. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2023. № 2. 139–161. <https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2023.139-161>
18. Гобела В. В. Економіко-безпекова екологізація: теорія і практика : монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 244 с.

19. Гобела В. В. Інституційні аспекти деофшоризації та легалізації національної економіки. *Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави : колективна монографія /* За ред. д.е.н., проф. Ревак І. О. Львів : СПОЛОМ, 2021. С. 157–169.
20. Гобела В. В., Мельник С. І. Offshoring as a Threat to the National Economic Security: Causes and Ways to Counteract. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2021. Том 8, № 2. С. 9–16. DOI:10.52566/msu-econ.8(2).2021.9-16
21. Гордей О., Новицька О., Курманчук Ю., Ульяновик Д. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг щодо корупційних дій в Україні. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2023. № 2. С. 139–161. DOI: 10.33244/2617-5940.2.2023.139-161.
22. Дика О.С., Наумчук К.М. Соціальний аспект розвитку корупції в процесі розвитку державної антикорупційної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №22. С. 107–111.
23. Железняк В. Ю., Остропольська Є. В. Тенденції розвитку інвестиційних відносин України з офшорними зонами. *Вісник МНТУ. Сер. Економіка*. 2015. № 2 (5). С. 51–57.
24. Задоя А. О., Ткаченко І. П. Фінансовий моніторинг: перспективи впровадження та проблеми реалізації. *Економічний вісник НГУ*. 2015. № 2. С. 59–65.
25. Коваленко В. В., Дмитров С. О., Єжов А. В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму: монографія. Суми: УАБС НБУ, 2017. 140 с.
26. Луценко І. С. Методичний підхід до оцінювання рівня податкової безпеки держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 12. С. 159–163.

27. Луцишин З., Мехтієв Е. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів. *Міжнародна економічна політика*. 2017. № 2. С. 62–94. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/23852>.
28. Луцишин З., Фролова Т., Южаніна Н., Мазур М., Перебийніс Д. Сучасна офшоризація бізнесу у конструкті національної фіскальної безпеки. *Міжнародна економічна політика*. 2019. Вип. 1(30). С. 70–112. URL: http://ierjournal.com/journals/30/2019_4_Yuzhanina_Mazur_Perebyinis.pdf.
29. Мартиненко В. О., Гордієнко В. П. Аналіз функціонування офшорних зон та шляхи подолання наслідків їх негативного впливу на економіку України. *Економіка та суспільство*. 2018. № 10. URL: http://www.economyand society.in.ua/journal/15_ukr/25.pdf.
30. Москаленко Н. В. Світовий досвід побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія «Економіка та управління»*. 2020. № 2. С. 119-123.
31. Настюк В. Я., Белевцева В. В., Клок О. В. Адміністративно-правові проблеми протидії корупції в Україні : колективна монографія. Харків : Право, 2017. 216 с.
32. Наумчук К. М. Особливості формування та реалізації Державної антикорупційної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 4. С.134–138.
33. НБУ України : веб-сайт URL: <http://www.bank.gov.ua>.
34. Павлов Д. М. Протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму як фактор забезпечення економічної безпеки держави та протидії корупції: теоретико-правовий аспект. *Публічне право*. 2017. № 1. С. 33–40.
35. Пешко А. В. Офшорний бізнес як складова світової економіки. *Економіка та підприємництво*. 2016. № 3. С. 233–236.
36. Підгурська О. Тенденції міжнародної та національної антиофшорної політики. *Формування ринкової економіки в Україні: зб. наук. Праць*. Львів, 2016. Вип. 35, ч. 2. С. 94–99.

37. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
38. Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2021-2025 рр. : Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
39. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 01.10.2022 р. № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
40. Синявська О. О. Дослідження впливу економічного розвитку країни на рівень тероризму. *Глобальні та національні проблеми економіки*. №15. 2017 р. URL: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/124.pdf>
41. Світлична В. Ю., Світлична Т. І. Ризик-орієнтований підхід у системі фінансового моніторингу банків України. *Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки*. 2017. № 134. С. 160–166.
42. Стечишин Т. Б. Проблеми формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки"*. 2017. №8. С. 183–187. – URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/311.pdf
43. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації / за ред. З. С. Варналія. Київ : НІСД, 2016. 576 с.
44. Ткаченко І. П. Розвиток системи фінансового моніторингу в Україні в умовах імплементації міжнародних стандартів. *Економічний вісник НГУ*. 2018. № 3. С. 112–118.
45. Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. №2 (10). С. 233–246.
46. Україна і план BEPS: чому офшори відходять у минуле. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/offshore/2019/10/29/652879>.

47. Фінансовий моніторинг та його основні завдання. Асоціація юридичних клінік України : веб-сайт. URL: <https://legalclinics.in.ua/consult/consultation-07-12-2021/>
48. Франчук В. І., Гобела В. В. Формування стратегічного вектору розвитку фінансової розвідки України. *Вісник ЛьвДУВС. Серія економічна*. 2022. №1. С. 3–11.
49. Череп А. В. Особливості розвитку офшорного бізнесу в Україні. *Економіка та держава*. 2019. №6. С. 21–30.
50. Шереметинська О. В. Вплив офшорних зон на економіку України. *Економічний простір*. 2016. № 105. С. 58–66.